

PETROVCE NAD LABORCOM V ROKOCH 1254 – 1526 Z DEJÍN OBCE A ŽIVOTA JEJ OBYVATEĽOV V STREDOVEKU

Matúš VOJNA

Abstract: *Petrovce nad Laborcom in years 1254 – 1526. From History of village and life of its inhabitants in Middle Ages.* This contribution is dedicated to describe history of village Petrovce nad Laborcom in middle ages. Till this day there still does not exist any work or paper which is dedicated to history of this village in presented period. First written mention of this village was from 1254. From chronological point of view we interpret only period of three centuries (1254 – 1526) of history of this village, not whole period of middle ages. We process the history of Petrovce nad Laborcom in context of wider regional history of eastern Slovakia and we dedicate our attention to several written mentions of Petrovce nad Laborcom. Our attention was focused closely to description of life and work of people that lived in typically middle ages village situated in middle Zemplin region.

Keywords: Petrovce nad Laborcom. History of the Middle Ages. The manor of Michalovce. Zemplín region. Eastern Slovakia.

V posledných rokoch sa slovenská historiografia stále viac a viac zameriava aj na skúmanie a spracovávanie regionálnych dejín, medzi ktoré samozrejme patria aj dejiny jednotlivých miest a obcí. Každým rokom vychádzajú publikácie venované dejinám jednotlivých miest a obcí nachádzajúcich sa aj na území Zemplína, avšak Petrovce nad Laborcom do tejto skupiny zatiaľ nepatria. Dodnes neexistuje žiadna podrobnejšia práca venovaná dejinám Petrovci nad Laborcom a táto obec sa len stručne spomína v niekoľkých encyklopédiách a špecializovaných prácach venovaných dejinám východného Slovenska. To bol prvý dôvod prečo sme sa rozhodli napísať tento príspevok, v ktorom sme sa snažili čo najpodrobnejšie spracovať stredoveké dejiny tejto obce. Keďže Petrovce nad Laborcom sa v písomných prameňoch prvýkrát spomínajú až v roku 1254, nejde teda z chronologického hľadiska o celé obdobie stredoveku, ale len o obdobie necelých troch storočí trvajúcich od záveru raného (do roku 1301) cez celý vrcholný (1301 – 1437) až po koniec neskorého stredoveku (1437 – 1526). Druhý dôvod, podľa nás rovnako dôležitý, ktorý nás viedol k spracovaniu stredovekých dejín Petrovci nad Laborcom je, že ide o našu rodnú obec. Dejiny Petrovci nad Laborcom v období stredoveku sme sa snažili spracovať v kontexte širších regionálnych dejín a našu pozornosť sme nevenovali len jednotlivým skromným písomným zmienkam o obci, ale značnú pozornosť sme venovali aj popisu života a práce ľudí žijúcich v typickej stredovekej dedine nachádzajúcej sa na území stredného Zemplína.

Petrovce nad Laborcom ležia v centrálnej časti Zemplína, v severnej časti Východoslovenskej nížiny, na západnom nánosovom vale rieky Laborec, ktorý sa východným smerom zvažuje do nivy Laborca a západným do nivy Duše s jej mŕtvymi ramenami. Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 118 m. n. m. Nadmorská

výška chotára sa nachádza v rozmedzí 115 – 121 m. n. m.¹ Podľa súčasného administratívneho členenia SR patrí obec do okresu Michalovce v Košickom kraji. Obec hraničí na severovýchode s obcou Zbudza, na juhovýchode s mestom Michalovce, na juhu s mestskou časťou Michaloviec Topoľanmi, na juhozápade s obcou Suché, na západe s obcou Lesné a na severe s obcou Nacina Ves. Okresné mesto Michalovce je od stredu katastra obce vzdialené 5,2 km. Dnes sa obec delí na dve časti, a to na obec samotnú a časť obce s názvom Ortáš, ktorá sa nachádza západne od obce kadiaľ vedie železničná trať Michalovce – Strážske.²

Petrovce nad Laborcom až do roku 1918 v rámci Uhorska územne patrili do Zemplínskej stolice, od roku 1849 župy. Zemplínska stolica bola územne najväčšou stolicou na Slovensku. Rozprestierala sa od rieky Tisy na juhu až po severné hranice Slovenska. Petrovce sa nachádzali hneď vedľa hranice medzi Zemplínskou a Užskou stolicou, ktorú v tomto úseku predstavovala rieka Laborec.

Stolice sa postupne vyvíjali z kráľovských komitátov, ktoré predstavovali vyššie organizačné útvary v rámci hradného zriadenia. Hradné zriadenie v ranofeudálnom Uhorsku tvorili rozsiahle kráľovské majetky, ktoré na konci 11. storočia predstavovali na území Slovenska až 85 % všetkej pôdy. Zemplínsky komitát vznikol v 11. storočí spolu s ostatným komitátmi nachádzajúcimi sa aj na dnešnom východnom Slovensku – Užský komitát a komitát Novum Castrum, ktorý predstavoval územie neskoršej Abovskej, Šarišskej a Hevešskej stolice. Postupom času sa komitáty začali pretvárať na jednotlivé stolice, pričom Zemplínska stolica vznikla pred koncom 13. storočia a Užská stolica najneskôr začiatkom 14. storočia. Každá stolica sa delila na slúžnovské okresy. Spočiatku bola každá stolica rozdelená spravidla na štyri slúžnovské okresy, ale neskôr sa ich počet zvýšil, niekde aj znížil. Zemplínska stolica sa delila na štyri slúžnovské okresy až do roku 1777. Slúžnovské okresy boli spočiatku označované len radovými číslicami a menami slúžnych. Petrovce nad Laborcom v minulosti patrili do Štvrtého slúžnovského okresu, ktorý bol v roku 1773 premenovaný na Michalovský slúžnovský okres (*Processus Nagy Mihályiensis*). Okrem Michalovského slúžnovského okresu existovali v Zemplínskej stolici ešte Podhorský, Ostrovný a Vranovský slúžnovský okres.³

V dnešnom katastri obce Petrovce nad Laborcom sa zatiaľ nepodarilo objaviť žiadne archeologické nálezy. Avšak zo všetkých okolitých obcí dnes už poznáme rôzne archeologické nálezy z obdobia praveku aj raného stredoveku, preto môžeme s veľkou pravdepodobnosťou očakávať, že aj v chotári Petroviec nad Laborcom sa v budúcnosti podarí objaviť stopy po pravekom, resp. ranostredovekom osídlení.⁴

-
- 1 BÉREŠ, Július (zost.). *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. III. zväzok. Východné Slovensko*. Nitra : Archeologický ústav SAV, 2008, s. 98; KROPILÁK, Miroslav a kol. *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II*. Bratislava : VEDA, 1977, s. 381.
 - 2 *Obec Petrovce nad Laborcom – Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce*. 2005, s. 8.
 - 3 ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 681; ŽUDEL, Juraj. *Stolice na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1984, s. 11-14, 19, 160-163; ŽUDEL, Juraj. Západné hranice Užského komitátu. In *Slovenská archivistika*, roč. 25, 1990, č. 2, s. 91-99.
 - 4 *Petrovce nad Laborcom*. Excel enterprise, 2009, s. 4.

Prvá písomná zmienka o Petrovciach nad Laborcom (ďalej budeme názov obce uvádzať už len v skrátenej tvare Petrovce) sa nachádza v listine kráľa Bela IV. z 27. decembra roku 1254. Ide o listinu, ktorou kráľ Belo IV. vymenil majetky pod hradom Tubul v Šarišskej stolici Gregorovi synovi Náca, resp. Nata za dve pusté zeme nazývané *Lezna*, čiže Lesné a *Chemerna*, čiže Pusté Čemerné v Zemplínskej stolici s výmerou 30 popluží, ktoré boli predtým obývané istým Mikitom (*Mykwtha; Mycuta*) a Navalynom (*Navalyad; Noualyad; Nowalab*), ale ostali prázdne a bez obyvateľstva. V tejto listine sa opisuje aj hranica týchto majetkov, ktorá sa začínala na východe pri rieke Laborec (*flumine Lothorc; Loborch*) a pokračovala k hrobom Rusínov (*ad sepulturam Rwothenorum*),⁵ kde hraničila s chotárnou hranicou dediny Petrovce (*cum villa Peturya; villa Petarii*). Ako vyplýva z listiny, tak Petrovce nevznikli v roku 1254, ale už skôr, keďže v tomto období mala dedina už ustálené chotárne hranice.⁶

Petrovce sa v rôznych písomnostiach z 13. až 17. storočia vyskytujú pravidelne pod názvami Petroch, Petrouch a pod., čo bol maďarizovaný tvar pôvodného názvu Petroviec. Podľa významného slovenského historika Ferdinanda Uličného koreni názov obce vo vlastnom mene Peter, ktorý bol pravdepodobne prvým zemianskym vlastníkom príslušného majetku a zároveň aj zakladateľom dediny. Maďarizovaný názov obce zároveň oslabuje možnosť, že názov Petrovce by mohol koreniť v duchovnom patrónovi miestneho kostola, ak by bol zasvätený svätému Petrovi. V tomto prípade by s veľkou pravdepodobnosťou vznikol maďarský názov obce v zmysle Svätý Peter a nie Petrovce. Tieto poznatky teda vedú k predpokladu, že dedina Petrovce vznikla ako osada zemana Petra niekedy v prvej polovici 13. storočia.⁷ Zrejme sa už nikdy presne nedozvieme kedy Petrovce vznikli, keďže spreď 13. storočia sa zachovalo veľmi málo písomných prameňov, čo je zapríčinené aj tým, že darovanie pôdy svetskému feudálovi zo strany panovníka spočiatku nebývalo sprevádzané donačnou listinou.⁸ Len veľmi výnimočne sa zaznamenávali presné roky vzniku dedín, a pre vtedajšie potreby to ani nebolo dôležité. Hromadnejšie vydávanie listín sa v Uhorsku začína až začiatkom 13. storočia, ale listiny sa v tomto období vydávali

-
- 5 Ide o praveké mohyly z neskorej doby kamennej, ktoré boli v stredoveku považované za hroby Rusínov.
 - 6 IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHÉLY, Dezső. *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius VI.* Budapest : 1876, s. 79; MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae Tomus II. Slovenský diplomatár II.* Bratislava : Obzor, 1987, s. 321-322; SIRMAJ, Anton zo Sirmy. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej II. diel. dodatok § 175 – § 638*; ČURMOVÁ, Viera (zost.). Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2009, s. 171, 192. Preklad: SLANINKA, Martin. ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska.* Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 236; VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny III. s osobitným zreteľom na celé východné Slovensko a horné Potisie.* Bratislava : VEDA, 1977, s. 368; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy.* Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 395.
 - 7 ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy.* Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 396.
 - 8 ULIČNÝ, Ferdinand. Vývin feudálneho panstva Sztárayovcov na východnom Slovensku od 13. do 15. storočia. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, roč. 15, 1964, s. 139.

len vtedy, keď na to existovali vážne dôvody.⁹ V prípade Petroviev bola takýmto dôvodom majetkovoprávna zmena majiteľa dedín Lesné a Pusté Čemerné, pričom Petrovce sú tam spomínané len okrajovo ako susedná dedina.

Zo zachovaných písomných správ sa nedá presne zistiť nielen rok, kedy predpokladaný zeman Peter získal tento majetok, ale ani dokedy mali jeho potomkovia dedinu Petrovce vo svojom vlastníctve. Isté je, že zeman Peter vlastnil Petrovce v prvej polovici 13. storočia a jeho dedičom dedina patrila pravdepodobne do konca 13., možno až do začiatku 14. storočia. V tomto období ju za neznámych okolností získali šľachtici z Michaloviec, ktorým dokázateľne patrila v roku 1335. Možno ju od Petrových dedičov odkúpili, ale je možné, že ju zabrali aj násilným spôsobom. Petrovce sa odvtedy stali majetkovou súčasťou rozsiahleho michalovského panstva, do ktorého patrili nepretržite aj v nasledujúcich storočiach.¹⁰

Michalovské panstvo začalo vznikať od polovice 13. storočia a v 14. storočí sa už rozprestieralo od Krivoštieň cez Staré, Petrovce, Michalovce, Jastrabie pri Michalovciach, po Lúčky a Klokočov, pričom zahrňovalo majetky a chotáre vyše 20 dedín. Centrom tohto panstva bol hrad šľachticov z Michaloviec vo Vinnom.¹¹

Petrovce sa druhýkrát spomínajú až v roku 1335 v listine vydannej Jágerskou kapitulou, ktorá uskutočnila prvé delenie majetku michalovského panstva medzi synov Andreja, ktorý bol županom Užskej stolice – Jakuba, Michala a Vavrince, a synov Jakuba, ktorý bol županom Zemplínskej stolice a zároveň zastával aj funkciu kráľovského pohárnika – Andreja, Štefana a Ladislava. Majetky panstva boli rozdelené na dve časti, severnú a južnú, pričom hranicu predstavovala riečka Duša. Severnú časť panstva spolu s Petrovcami (*possessio Petrouch*) vtedy získali Andrejovi synovia – Jakub, Michal a Vavrinec a ich potomkovia. Ďalšie delenia majetku sa uskutočnili v rokoch 1336 a 1337.¹² V listine z roku 1335 sa podrobne uvádzajú aj

-
- 9 MARSINA, Richard. Listiny a ich význam pre výskum osídlenia. In *Historické štúdie XI*. Bratislava : SAV, 1966, s. 44-46; MARSINA, Richard. O osídlení Slovenska od 11. do polovice 13. storočia. In MARSINA, Richard (zost.). *Historické štúdie XXVII/2 – Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše*. Bratislava : VEDA, 1984, s. 44.
- 10 ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 396.
- 11 ADAM, Ján. Michalovské panstvo. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 67; ADAM, Ján. Michalovské panstvo. In MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Michalovce a okolie. Šľachta*. Michalovce – Prešov : Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum – Počítače AIO, 2015, s. 5; BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 40; ULIČNÝ, Ferdinand. Vývin feudálneho panstva Sztárayovcov na východnom Slovensku od 13. do 15. storočia. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, roč. 15, 1964, s. 143; ULIČNÝ, Ferdinand. Najstaršia šarišská a užská šľachta. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína (zost.). *Najstaršie rody na Slovensku*. Martin : Matica slovenská – Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 1994, s. 72.
- 12 BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 57; MIŠÍKOVÁ, Alena. Počiatky a vývin Stáraiovského rodu z Michaloviec do začiatku 18. storočia. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica – Michalovce : PRO – Zemplínske múzeum, 2014, s. 11; NAGY, Gyula – MAKK, Ferenc (szerk.). *Anjou-kori*

chotárne hranice vtedajších Petroviec. Východnú hranicu chotára predstavovala rieka Laborec (*fluvium Laburch*), ktorá sa s južnou hranicou stretávala pri prvom hraničnom bode, ktorým bol dnes už neexistujúci močiar, alebo mŕtve rameno Laborca s názvom *Fizezthow*. Južná hranica chotára viedla cez polia a cestu, ktorá viedla z dediny Topolany (*villa Thopula*) do Petroviec (*villa Petrouch*). Južná hranica od tejto cesty pokračovala ďalej cez polia až prišla k rieke Duša (*fluvium Dwsawyze*), kde sa nachádzal ďalší hraničný bod, resp. medzník. Hranica pokračovala až k chotárnym hraniciam Pozdišoviec (*possessionis Pazdych*). Západná hranica chotára Petroviec sa potom tiahla od hraničného bodu s pozdišovským chotárom na sever k Jasenovskému potoku (*Jezelepatak*) a pokračovala cez veľký les (*magnum silvam*) až k priekope (*fossatum*) a ďalej k potoku nazývanom *Rektyespatak*. Chotárna hranica ďalej pokračovala k vyvýšenine (*dumb*), ktorá predstavovala hraničný bod spájajúci západnú a severnú chotárnu hranicu. Severná hranica odtiaľ pokračovala na východ k rieke Duša, kde sa nachádzali ďalšie hraničné medzníky. Hraničná čiara pokračovala ďalej cez krovinatý porast (*rubum spinarum*) k dnes už tiež neexistujúcemu močiaru s názvom *Fizezer* a pokračujúc východným smerom sa vrátila k východnej chotárnej hranici, ktorú predstavovala rieka Laborec.¹³

Ako je vidieť z popisu chotárných hraníc stredovekých Petroviec, tak významnú hraničnú úlohu zohrávajú najmä vodné toky Laborec a Duša. Okrem toho, že tieto rieky predstavovali hraničné línie, významne ovplyvňovali aj život samotných obyvateľov Petroviec, často negatívne vo forme pravidelných jarných záplav. Zaujímavé informácie o tom môžeme nájsť v Noticiách Zemplínskej stolice od Mateja Bela: „Samotný Laborec, keďže zbieha z vysokých vrchov, ľahko sa rozvodní a svojimi záplavami zaleje celé okolie, ktorým preteká. Keď sa tak stane, vytvorí druhú riečku, ktorú obyvatelia nazývajú Duša. Vzniká vybrežením vôd nad Strážskym a pokračuje cez Nacinu Ves, Petrovce, Močarany, Šamudovce, až po Pozdišovce, Laškovec a Žbince, ako aj Fišar, teraz Vrbnicu, z ktorých tieto sú na ľavom brehu, tamtie na pravom. Odtiaľ postupuje k Hatalovu, obchádzajúc Budkovce, za Kopčanmi sa vlieva do Laborca, z ktorého vznikla. Rybami nevyniká, ale je výborná na raky, prináša však poliam mnohé nevyhnutné škody.“¹⁴ Rovnako popisuje

Oklevéltár XIX. 1335. Documenta res Hungaricas tempore regum andegavensium illustrantia. Budapest – Szeged : 2004, s. 327-329; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára I. (1234 – 1396).* Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 91-101; NAGY, Imre (szerk.). *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis III. (1333 – 1339).* Budapest : Magyar tudományos akadémia, 1883, s. 220-229.

- 13 DONGÓ, Gy. Géza. Adalék N.-Mihály, Topolyán és Petrócz helyrajzához. In *Adalékok Zemlén-Vármegyé Történetéhez*, roč. 4, 1899, č. 4, s. 120-122; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára I. (1234 – 1396).* Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 95-96; NAGY, Gyula – MAKK, Ferenc (szerk.). *Anjou-kori Oklevéltár XIX. 1335. Documenta res Hungaricas tempore regum andegavensium illustrantia.* Budapest – Szeged : 2004, s. 327-328; NAGY, Imre (szerk.). *Anjou-kori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis III. (1333 – 1339).* Budapest : Magyar tudományos akadémia, 1883, s. 224-225; PITI, Ferenc (szerk.). *Anjou-kori Oklevéltár XX. 1336. Documenta res Hungaricas tempore regum andegavensium illustrantia.* Budapest – Szeged : 2004, s. 95; ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska.* Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 240-241, 424-425.
- 14 BEL, Matej. *Zemplínska stolica.* Bratislava : Zemplínsky valal, 2000, s. 38. Preklad: SLANINKA, Martin.

Laborec a Dušu aj Anton Sirmaj zo Sirmy vo svojom diele o Zemplínskej stolici.¹⁵ Zaujímavá, až prekvapujúco pôsobí zmienka o Duši bohatej na raky, keďže dnes už v nej po rakoch niet ani stopy.

Zaujímavé sú aj rôzne názvy riek a potokov spomínané v chotári Petrovci a ešte zaujímavejší je ich význam. Názov rieky Laborec sa podľa legendy odvodzuje od mena slovanského kniežaťa Laborca, ktorý bojoval proti starým Maďarom. Názov riečky Duša, ktorej horný tok sa nazýval aj *Ludun*, znamená pomaly tečúci, v suchých obdobiach až strácajúci sa vodný tok, čiže ako keby to bola duša Laborca. Právý prítok Duše – Jasenovský potok (*Jezelepatak*) má názov odvodený od listnatého stromu jaseňa. *Nececha* bol ďalší krátky potok, ktorý tiekol neďaleko Petrovci. Slovo *neceča*, resp. *neteča* označovalo pomalý, takmer netečúci vodný tok.¹⁶

Z ďalšej listiny vydanéj Jágerskou kapitulou z roku 1336 pri opise chotárných hraníc Zbudze sa dozvedáme, že z Petrovci viedla cesta do Vinného (*viam de villa Petroch in villam Vinna*).¹⁷ Keďže táto cesta musela prekonať rieku Laborec, musel na nej pochopiteľne existovať minimálne brod, možno aj prievoz, keďže most sa nespomína. Táto cesta sa spomína ešte raz, a to v ďalšej listine vydanéj tiež Jágerskou kapitulou v roku 1337.¹⁸ Cez Petrovce tak v stredoveku viedli minimálne dve cesty. Jednou z nich bola cesta do Vinného, ktorá však mala len lokálny význam. Oveľa dôležitejšou bola krajinská Laborecká cesta, ktorá viedla údolím rieky Laborec v smere od juhu na sever. Na juhu nadväzovala na cestu zo stredného Potisia k Zemplínu a k Trebišovu a pokračovala cez Michalovce do Humenného, Krásneho Brodu a Lupkovským priesmykom do Poľska a Ruska.¹⁹ Na túto krajinskú Laboreckú cestu sa napájala aj veľmi významná cesta z Považia, ktorá viedla cez Levoču, Spiš-

-
- 15 SIRMAJ, Anton zo Sirmy. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej*. ČURMOVÁ, Viera (zost.). Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2004, s. 50-51. Preklad: SLANINKA, Martin.
- 16 JÁGER, Mikuláš. *Mesto Strážske*. Prešov – Strážske : DINO – Mestský úrad, 1994, s. 10; ONDRUŠ, Šimon. Slovenské rieky – pôvod mien. In *Studia Academica Slovaca 8*. Bratislava : ALFA, 1979, s. 274-275; ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 423-424; VARSÍK, Branislav. *Slovanské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10. – 12. storočí (Príspevok k etnogenéze Slovákov)*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 150-154.
- 17 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 109; ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 247-248.
- 18 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 151; NAGY, Imre (szerk.). *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis III. (1333 – 1339)*. Budapest : Magyar tudományos akadémia, 1883, s. 421; ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 247.
- 19 BODNÁROVÁ, Miloslava. Topografia Michaloviec a ich sídelný vývoj v stredoveku. In *Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 2, 2007, č. 2, s. 8-9; BODNÁROVÁ, Miloslava. Príspevok k dejinám Michaloviec v stredoveku. In *Annales historici Presovienses*, roč. 12, 2012, č. 1, s. 31-32; ULÍČNÝ, Ferdinand. Vývoj uhorsko-poľského pohraničia v stredoveku. In *Historické štúdie 41*. Bratislava : VEDA, 2000, s. 43; ULÍČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s.732; ULÍČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 84.

ský hrad, Prešov a Vranov až do Strážskeho. Tu sa napojila na cestu do Michaloviec a pokračovala až do Užhorodu.²⁰ Tieto krajiniské cesty v dobách mieru predstavovali aj pre obyvateľov Petroviec dôležitú komunikačnú spojnicu s okolitým svetom, avšak počas vojen im prinášali najrôznejšie utrpenia, škody na životoch aj na majetku. Krajiniské cesty ľudia v stredoveku pomenúvali slovom hradská, a to z toho dôvodu, že tieto cesty viedli od jedného hradu k druhému.²¹

V stredoveku sa okrem pozemných komunikácií na prepravu rôznych tovarov často využívala aj riečna doprava. Na transport sa vtedy využívali aj rieky, ktoré by dnes už na to neboli vhodné. Medzi takéto vodné toky patrili aj Laborec. Využívalo sa najmä obdobie sezónneho zvýšenia vodnej hladiny. Dobrú splavnosť dnes už k tomu nevhodných tokov ovplyvňoval najmä hustejší vegetačný kryt krajiny. Rozsiahle lesy, lužné háje a početné močiare zachytávali oveľa viac zrážok a zadržovali vodu. Voda potom stekala pomalšie ako dnes a mala oveľa vyrovnanejší odtok. Zároveň aj údržba splavnosti vodných tokov bola technicky oveľa menej náročná než údržba ciest, najmä vo vrchovitom teréne. Na nevhodných úsekoch horných tokov riek sa plavidlá ťahali pomocou lán a niekde možno aj prevádzali. Najbežnejším plavidlom používaným v stredoveku k riečnej doprave boli obyčajné plte a jednoduché člny. S riečnou dopravou samozrejme úzko súvisí aj existencia riečnych prístavov, ktoré vznikali najmä v dôležitejších trhových strediskách, ale aj v blízkosti krajiniských ciest. Takýto riečny prístav sa dokonca nachádzal aj v Petrovciach na brehu Laborca a jeho existencia je doložená v už spomínanej listine z roku 1336 (*in vado seu transitu... Petruhreue*). Tento riečny prístav sa pravdepodobne nachádzal niekde blízko ústia spomínaného potoka *Nececha* (netečúca voda) do Laborca severne od Petroviec, keďže v súvislosti s riečnymi prístavmi sa často spomínajú takéto „netečúce, resp. mŕtve vody“. V každom riečnom prístave sa nachádzali tzv. pale, čo boli opracované kamene vbité do zeme, ktoré slúžili na pripevnenie plavidiel, ale aj na spevnenie brehu. Pri riečnych prístavoch sa často budovali aj hate, ktoré zlepšovali splavnosť rieky. Veľkú hať pri petrovskom prístave dali postaviť aj šľachtici z Michaloviec. Na údržbu prístavu sa spravidla vyberalo clo, preto budovať nové prístavy mohli len zemepáni so súhlasom panovníka. Prístav mal samozrejme ešte jednu dôležitú funkciu, a to prievoznícku.²² Riečny prístav v Petrovciach zrejme existoval len v 14. storočí, keďže v ďalších písomných prameňoch sa už nespomína.

20 RATKOŠ, Peter. Slovensko v 10. – 12. storočí. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 182.

21 ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s.731; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 78, 87.

22 HALAGA, Ondrej R. Riečna doprava v Karpatskej oblasti za feudalizmu. In *Slovenský národopis*, roč. 20, 1972, č. 4, s. 557-571; HALAGA, Ondrej R. *Košice – Balt. Výroba a obchod v styku východoslovenských miest s Pruskom (1275 – 1526)*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo – Mestský národný výbor, 1975, s. 102-114; HALAGA, Ondrej R. *Počiatky Košíc a zrod metropoly. Hospodársko-sociálne, správne a kultúrne dejiny*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 38-39; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 109. Vladimír ŠMILAUER považuje *Petruhreue* za označenie petrovského brodu. Brody však úzko súviseli s riečnymi

Z už vyššie spomínanej listiny z roku 1337 sa okrem toho, že z Petroviac viedla cesta do Vinného, dozvedáme aj mnohé ďalšie informácie. Ako prvú uveďme, že v tomto roku sa zmenila južná chotárna hranica Petroviac, ktorá sa predtým tiahla až k pozdišovskému chotáru. Teraz už bol chotár zmenšený a južnú hranicu predstavovala hranica medzi chotármi Petroviac a Suchého (*possessionibus Zwaha*). Ďalším veľmi zaujímavým údajom v tejto listine je zmienka o dvoch vodných mlynoch v Petrovciach, ktoré sa nachádzali na brehu Laborca (*molendina in villa Petrolch, et Scenthmolna in eodem fluvio Laborch existentia*).²³ Tieto vodné mlyny sa s veľkou pravdepodobnosťou mohli nachádzať niekde blízko spomínaného riečného prístavu.

Chotár predstavoval pre každú dedinu veľmi dôležitý územný priestor, na ktorom sa muselo nachádzať primerané množstvo poľnohospodársky obrábateľnej pôdy, potrebnej pre život jej obyvateľov. Na kultivovanú pôdu v jednotlivých chotároch spravidla nadväzovalo ešte zalesnené územie, ktoré predstavovalo najmä zásobáreň stavebného a palivového dreva. V okolí Petroviac sa v stredoveku rozprestierali pomerne rozsiahle lesy, po ktorých už dnes niet ani stopy. Výnimku tvorí len úzky pás lužného lesa na oboch brehoch rieky Laborec. Chotár bol organickým prepojením sídlíštného, výrobného a surovinového priestoru a predstavoval uzavreté hospodársko-spoločenské územie každej dediny. Ako sme mohli vidieť pri opise chotárnych hraníc stredovekých Petroviac z roku 1335, tak chotárne hranice boli jasne vymedzené podľa chotárnych medzí, ktoré boli prírodného alebo umelého pôvodu. Prírodné hranice chotára Petroviac tvorili vodné toky Laborec, Duša a Jasenovský potok, močiare, les, krovinatý porast a pod. Ako umelé hraničné body sa najčastejšie navrhovali malé, ale v teréne dobre rozpoznateľné kopčeky. Každý chotár sa delil na dve časti – intravilán a extravilán. Intravilán predstavoval obytný a s ním bezprostredne súvisiaci výrobný-hospodársky priestor. Do extravilánu patrili ostatné časti chotára ako polia, lúky, vinice, lesy atď. Základom intravilánu bolo sídlíštné jadro, ktoré bolo tvorené súborom obytných budov a s nimi súvisiacimi hospodárskymi budovami, dvormi a záhradami. Pás záhrad často doslova obkolesoval dedinu a tvoril tak aj jej obrannú líniu, lebo kto nemohol vojsť do dediny po prístupovej ceste, musel násilne vniknúť cez ohrady záhrad. To značne spomalilo postup útočníka a tým poskytlo viac času pre obranu alebo útek dedinčanov do bezpečia, najčastejšie do blízkeho lesa.²⁴

Medzi šľachticmi často dochádzalo k rôznym sporom a nezhodám, najmä v oblasti držby majetku. Na tieto nezhody a spory doplácali hlavne poddaní, ktorých šľachtici okrádali, mrzачili a často aj zabili. Poddaní boli voči takejto svojvôli šľachticov úplne bezbranní. Dôvody takýchto kriminálnych činov mohli byť rôzne. Naj-

prístavmi a brod tam nepochybne existoval ešte pred vybudovaním prístavu a určite aj po jeho zániku. *Vodopis starého Slovenska*. Bratislava : Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1932, s. 247-248.

23 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 148, 152; NAGY, Imre (szerk.). *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis III. (1333 – 1339)*. Budapest : Magyar tudományos akadémia, 1883, s. 418, 421.

24 HABOVŠTIÁK, Alojz. *Stredoveká dedina na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1985, s. 78, 113, 213-214, 225-227; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 175-182.

častejšie išlo o majetkové obohatenie sa, ale často išlo len o pomstu. Šľachtici často okrádali alebo inak poškodzovali poddaných iného šľachtica a to aj v prípade, že boli v príbuzenskom vzťahu. Takáto situácia nastala v roku 1355 aj v Petrovciach, ktoré vtedy patrili Eugenovi (1353 – 1393), synovi Ernesta z Michaloviec (+1349). Ernest bol synom Jakuba (+1337), ktorý počas spomínaného delenia michalovského panstva v rokoch 1335 – 1337 získal okrem iných majetkov aj dedinu Petrovce. Ernest mal ešte dvoch bratov – Andreja a Jána. Ernestov brat Ján v roku 1355 prišiel do Petroviec (*Petrovch*), pričom celú dedinu spustošil (*penitus desolasset*), dedičanom ukradol aj nejaký dobytok a istého sluhu Mikuláša (*Nicolaus*) aj smrteľne zranil. Okrem toho spustošil aj dedinu Hažín, kde znásilnil manželku poddaného. Vyčíňal ešte aj v Trnave pri Laborci, kde z dvoch poddanských usadlostí vyhnal poddaných a ubytoval tam svojich vlastných. Keďže Eugen, ktorému Petrovce dedične patrili bol ešte maloletý, žalobu na Jána podala jeho matka Alžbeta, vtedy už vdova. Tento spor riešil krajinský sudca Mikuláš Druget, a Jánovi bol napokon uložený trest za jeho zločiny v podobe straty všetkých jeho majetkov. Súdnu právomoc vykonávali jednotlivé stolice prostredníctvom stoličného súdu – sedrie (*sedes iudiciaria*). Sedria Zemplínskej stolice zasadala v Trebišove a sedria Užskej stolice vo Veľkých Kapušanoch. Okrem takýchto násilných činov boli v stredoveku veľmi časté aj únosy poddaných. Išlo vlastne o násilné presídľovanie obyvateľov z majetku jedného šľachtica na majetok toho druhého. Takéto únosy sa uskutočňovali hlavne v noci. Šľachtici väčšinou tieto kriminálne činy nevykonávali sami, ale využívali pri tom najmä svojich sluhov, poddaných, rodinných príslušníkov, či rôznych tulákov. Na tie najzávažnejšie trestné činy, medzi ktoré patrili napr. lúpežné prepady, vraždy a podpaľačstvo si šľachtici často najímali Rumunov, ktorí sa postupne usadzovali na základe valašského práva na majetkoch michalovských šľachticov, ale aj na susedných panstvách Drugetovcov.²⁵

Rodinné vzťahy šľachticov z Michaloviec sa po čase zrejme zlepšili, keďže z listiny z roku 1374²⁶ sa dozvedáme, že Petrovce (*Petroch*) vtedy už patrili dvom šľachticom. Ich vlastníkmí boli už vyššie spomínaní Eugen a jeho strýko Ján, ktorý v roku 1355 Petrovce spustošil. Ján mohol časť Petroviec od Eugena napr. odkúpiť alebo ju získať výmenou za nejaký iný majetok. V tejto listine sa v prípade Petroviec po prvýkrát uvádza aj počet usadlostí v dedine. Eugenovi vtedy patrilo 10 obývaných

25 BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 53-54, 57, 59; BODNÁROVÁ, Miloslava. Kriminalita na panstve šľachticov z Michaloviec v 14. a 15. storočí. In SOKOLOVSKÝ, Leon (zost.). *Kriminalita, bezpečnosť a súdnictvo v minulosti miest a obcí na Slovensku*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007, s. 75-85; BODNÁROVÁ, Miloslava. Kriminalita na panstve Sztárayovcov v 14. a 15. storočí. In MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Michalovce a okolie. Šľachta*. Michalovce – Prešov : Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum – Počítače AIO, 2015, s. 23-34; MIŠÍKOVÁ, Alena. Šľachtický rod Vinnay. In MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Michalovce a okolie. Šľachta*. Michalovce – Prešov : Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum – Počítače AIO, 2015, s. 36, 45; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 244.

26 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 417-419.

usadlostí (*decem populose mansiones*) a Jánovi tiež 10, ale len 3 boli obývané (*tres populosas*) a zvyšných 7 bolo opustených (*septem desertas mansiones*). V Petrovciach tak v roku 1374 existovalo dohromady 20 sedliackych usadlostí, pričom len 13 ich bolo obývaných. Podobná situácia bola vtedy aj v susedných Topoľanoch, kde sa nachádzalo 14 obývaných a 5 opustených sedliackych usadlostí. Pre obdobie stredoveku sa predpokladá, že bežná sedliacka rodina mala priemerne 6 členov.²⁷ Keďže poznáme počet obývaných sedliackych usadlostí, môžeme vypočítať aj približný počet obyvateľov. V roku 1374 tak mohlo v Petrovciach žiť približne 78 obyvateľov. Ide však len o veľmi hrubý odhad, keďže v jednej usadlosti mohlo žiť aj viac rodín. Jánovi tiež patrili aj dva vodné mlyny na brehu Laborca (*duo molendina in fluvio Laborch*). V tejto listine sa v prípade Petroviec prvýkrát spomína aj existencia murovaného kostola, ktorý však v roku 1374 ešte nebol dokončený, ale práve prebiehala jeho výstavba (*una ecclesia lapidea nondum perfecta*). Môžeme predpokladať, že dovtedy sa v dedine nachádzal len drevený kostol, ktorý mohol napr. podľahnúť požiaru, ale je možné aj to, že v Petrovciach dovtedy kostol ešte neexistoval a obyvatelia Petroviec chodili na bohoslužby do niektorej zo susedných dedín alebo do Michaloviec.

Poddanské sedliacke usadlosti v Petrovciach boli tvorené z dvoch základných častí – obytného domu a hospodárskeho príslušenstva. Kvôli bezpečnosti, ale aj z iných praktických príčin sa tento komplex budov a zariadení budoval tak, aby tvoril jednotný uzavretý celok – dvor. Tento dvor bol po obvode ohraničený vonkajšími stenami obytných a hospodárskych stavieb, plotmi, ohradami, resp. priekopami a jarkami. Vstupnú časť do dvora predstavovala brána (*porta*), najčastejšie drevená. Za vlády kráľa Karola Róberta bola brána určená za daňovú jednotku, z ktorej sa vyberal tzv. komorský poplatok. Táto brána však musela byť aspoň taká veľká, aby cez ňu mohol prejsť plne naložený voz. Od takejto klasickej brány sa vyberala daň v plne stanovenej výške, bez ohľadu nato, koľko rodín, resp. domácností žilo v jednej usadlosti. Ak vstupnú časť do dvora predstavovali len nejaké malé vrátka, tak sa daň odvádzala len v polovičnej výške. To dedinčania často využívali vo svoj prospech, a usadlosti si budovali tak, aby z ulice do dvora viedol prístup len cez malé vrátka, resp. dvere a veľkú bránu si umiestňovali do zadnej časti usadlosti. Jadrom každej sedliackej usadlosti bol obytný dom (*domus*), najskôr len dvojpriestorový, neskôr už trojpriestorový. V prípade Petroviec môžeme predpokladať, že domy boli najčastejšie budované z dreva a z hlíny, niektoré mohli byť ešte zahĺbené do zeme (tzv. polozemnice), ale niektoré už mohli mať aj kamennú podmurovku. Strechy prevažne s hrebeňovou väzbou boli najčastejšie pokrývané len slamou, trávou alebo trstinou. Za stredobod každého stredovekého dedinského domu môžeme považovať ohnisko alebo pec, kde sa niekoľkokrát denne stretávali pri jedle všetci členovia domácnosti. Dôležitými súčasťami každej sedliackej usadlosti boli samozrejme aj komory, pivnice a sýpky. Ak sa v niektorej dedine z určitých dôvodov sýpky nestavali, tak obyvatelia namiesto nich používali na uskladnenie obilia nato upravené zásobné jamy – obilnice, umiestnené spravidla v blízkosti ich príbytkov. Aj keď ta-

27 ČAPLOVIČ, Dušan – HAJNALOVÁ, Eva – HANULIAK, Milan – RUTTKAY, Alexander. Stredoveká dedina na Slovensku ako základný fenomén feudálnej ekonomiky. In NEKUDA, Vladimír (ed.). *Archaeologia historica* 10. Brno – Nitra : Muzejní a vlastivědná společnost – Archeologický ústav SAV, 1985, s. 13.

kéto podzemné uskladnenie obilia malo svoje nevýhody, bolo to bezpečnejšie než v nadzemných sýpkach, ktoré mohli podľahnúť požiaru, rabovaniu a pod. Ďalšou nesmierne dôležitou súčasťou usadlosti bola pec určená na pečenie chleba. Táto pec bola z priestorových a bezpečnostných dôvodov vždy samostatným objektom umiestneným mimo vlastného príbytku. Obyvatelia Petroviac sa samozrejme nezaobišli bez pitnej vody. V stredoveku síce nebolo pravidlom, aby každá usadlosť mala svoju vlastnú studňu, ale v každej dedine sa nachádzala minimálne jedna spoločná studňa, zvyčajne umiestnená v strede dediny. Ďalšími súčasťami sedliackej usadlosti boli maštale, stajne, chlievy a hnojiská. Veľmi dôležité boli aj stodoly, kôlne, šopy a rôzne prístrešky, ktoré slúžili napr. k umiestneniu vozov, palivového dreva a rozmernejšieho poľnohospodárskeho náradia, napr. pluhu. V stodole sa uskladňovalo nevymlátené obilie a seno. Nezastavanú časť sedliackej usadlosti predstavovala zeleninová záhrada (*hortum*) a ovocný sad. Za súčasť sedliackej usadlosti sa považovala aj určitá výmera orného poľa.²⁸

Obyvatelia stredovekých Petroviac sa delili na tri základné skupiny: sedliaci, želiari a podželiari. Spoločensky a majetkovo boli na tom najlepšie sedliaci (*coloni*), ktorí mali v držbe celú usadlosť, alebo aspoň jej časť spolu s poľami a lúkami, ktoré k nej prislúchali. Želiari (*inquilini*), nazývaní aj ako domkári, vlastnili len dom so záhradou. Podželiari (*subinquilini*), označovaní aj ako bezdomkovia, už nevlastnili ani dom a živili sa buď prácou priamo u zemepána alebo u bohatších sedliakov ako sluhovia, kde spravidla aj bývali.²⁹ Sedliacke usadlosti sa postupom času zmenšovali, resp. delili, čo bolo dôsledkom zvyšovania počtu obyvateľov v jednotlivých sedliackych rodinách. Vznikali tak polovičné, štvrtinové, osminové a ešte menšie usadlosti. Želiarske usadlosti niekedy zemepáni zakladali aj úmyselne, aby tak získali lacnú pracovnú silu.³⁰

Najvyšším funkcionárom dediny riadiacej sa podľa zvykového práva, akou boli aj Petrovce, bol tzv. vesník (*villicus*), neskôr označovaný ako richtár (*iudex*). Vesníka, resp. richtára si spravidla vyberal z miestnych obyvateľov zemepán, ale niekedy

28 ČAPLOVIČ, Dušan – HAJNALOVÁ, Eva – HANULIAK, Milan – RUTTKAY, Alexander. Stredoveká dedina na Slovensku ako základný fenomén feudálnej ekonomiky. In NEKUDA, Vladimír (ed.). *Archaeologia historica 10*. Brno – Nitra : Muzejní a vlastivědná společnost – Archeologický ústav SAV, 1985, s. 15-17; HABOVŠTIAK, Alojz. *Stredoveká dedina na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1985, s. 79-114; RUTTKAY, Alexander. Stavebná kultúra dedinských sídlisk na Slovensku vo včasnom a vrcholnom stredoveku na základe archeologických výskumov. In FROLEC, Václav (zost.). *Lidová stavební kultura v československých Karpatech a přilehlých územích*. Brno : Blok, 1981, s. 20-37; RUTTKAY, Matej. Dedina a dom vo vrcholnom a neskorom stredoveku. In BOTÍK, Ján – RUTTKAY, Matej – ŠALKOVSKÝ, Peter. *Ludová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku z pohľadu najnovších poznatkov archeológie a etnografie*. Bratislava : Národné pamiatkové a krajinné centrum – Academic Electronic Press, 1998, s. 37-66; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 186-192; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 231-238.

29 SOKOLOVSKÝ, Leon. Terminológia dejín správy stredovekej dediny na Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 33, 1985, č. 2, s. 512; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 31-32, 62-63, 208-216.

30 ŽUDEL, Juraj. *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku*. Bratislava : VEDA, 2010, s. 118-119.

mali dedinčania možnosť zvoliť si vesníka sami. Úlohou vesníka bolo najmä dozerať na výber zemepanského deviatku, pomáhať dežmärom pri výbere cirkevného desiatku, dozerať na dodržiavanie pokoja v dedine a pod. Vesník mal aj menšiu súdnu právomoc a počas výkonu funkcie bol aj oslobodený od poddanských povinností. Vo väčších dedinách mal vesník aj svojich pomocníkov, tzv. prisažných (*iurati*), označovaných aj ako boženíci. Ich počet závisel od počtu obyvateľov v dedine, najčastejšie boli štyria až šiesti. Prisažní spolu s vesníkom a staršími (*seniores*) tvorili obecnú radu (*consilium*).³¹

Pravdepodobne všetci obyvatelia Petrovciac sa v stredoveku venovali výlučne poľnohospodárstvu. V Petrovciach sa vtedy používal trojpoľný systém. Na michalovskom panstve malo v druhej polovici 14. storočia bežné pole výmeru 24 jutár ornej zeme. Takéto pole sa ďalej delilo ešte na 3 časti s výmerou po 8 jutár ornej zeme. Na prvú časť poľa sa teda sialo na jar, druhá sa orala počas jesene pod oziminy a tretia zostávala úhorom, na ktorom sa pásol hovädzí dobytok.³²

Z poľnohospodárskych plodín mali pre stredovekých obyvateľov Petrovciac najväčší význam obilniny. Pestovalo sa proso, pšenica, raž, jačmeň, pohánka, ovos a tiež tzv. súraž, čo bola miešanka raži a pšenice. Ovos sa pestoval predovšetkým ako krmivo pre kone, ale v čase veľkej núdze slúžil aj ako potrava pre ľudí. Zo strukovín sa najviac pestoval hrach, ďalej to bola šošovica, bôb a vika nazývaná aj ľadník, ktorá sa pestovala ako krmovina pre dobytok. Z olejnatých plodín sa pestoval mak, ľan a konope. Z ich semien sa vyrábala rastlinný olej, ktorý bol veľmi dôležitý najmä počas pôstnych dní. Ľan a konope sa pestovalo aj kvôli vláknam, určených na výrobu látok, odevov, sietí, povrazov či vrecoviny. Veľký význam malo aj pestovanie repy.

Za domami a hospodárskymi stavbami sa nachádzali zeleninové záhrady. Obyvatelia Petrovciac v stredoveku pestovali v záhradách predovšetkým kapustu, kvačku, špenát, chren, zeler, petržlen, pastrnák, mrkvu, cibuľu, cesnak, šalát, špargľu, artičoky, karfiol a tekvice. V menších množstvách aj už spomínané strukoviny, tie sa však pestovali prevažne na poliach. V záhradách si mohli poddaní dopestovať aj chmeľ, ktorý následne používali na domácu výrobu piva. Za záhradami sa spravidla ešte nachádzali ovocné sady, v ktorých obyvatelia pestovali najmä jablone, hrušky, orechy, slivky, čerešne, menej už broskyne, jarabinky, moruše, marhule, gaštany, mišpule a ďalšie ovocné dreviny. Ovocné stromy rástli aj voľne v chotári každej

- 31 SOKOLOVSKÝ, Leon. Terminológia dejín správy stredovekej dediny na Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 33, 1985, č. 2, s. 512-523; SOKOLOVSKÝ, Leon. Dedina na Slovensku v 14. – 15. storočí – správna organizácia a jej pôsobnosť. In *Sborník Filozofickej fakulty a Ústavu marxizmu-leninizmu Univerzity Komenského – Historica*, roč. 35 – 36, 1985 – 1986, s. 52-62; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 32-35, 42-43, 63-72; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 688-689; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 302-308.
- 32 RÁBIK, Vladimír. Melioračné procesy majetkových fondov na východnom Slovensku v stredoveku. In FIALOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *Pôdohospodárstvo v dejinách Slovenska. Tradície, inovácie a kultúrne dedičstvo*. Bratislava : Slovenský národný archív, 2012, s. 83; SLIVKA, Michal – VALLAŠEK, Adrián. Hospodárske zázemie šľachtických sídiel v oblasti Horného Zemplína. In *Archaeologia historica 7*. Brno : Muzejní a vlastivědná společnost – Moravské muzeum – Archeologický ústav ČSAV, 1982, s. 307.

dediny.³³ Aj keď Petrovce geograficky ešte patria do klimaticky vhodnej oblasti pre pestovanie viniča, vinič sa pravdepodobne v Petrovciach vo väčšom množstve nikdy nepestoval. Z obdobia stredoveku nepoznáme žiadnu písomnú zmienku a existencii viníc v dedine a rovnako sa vinice nespomínajú ani počas ďalších storočí.

Okrem pestovania rôznych poľnohospodárskych plodín sa stredovekí obyvatelia Petroviev nezaobišli bez hospodárskych zvierat. Z hospodárskych zvierat ľudia chovali v prvom rade hovädzí dobytok. Najvšestrannejšie využitie predstavoval vykastrovaný býk, čiže vôl, ktorý sa vďaka kastrácii zmenil na pokojné a poslušné zviera. Voly sa najčastejšie využívali ako ťažné zvieratá zapriahané do pluhu alebo do voza. Stredoveké voly boli podstatne menšie než tie, ktoré poznáme z minulého storočia, a pri orbe sa bežne museli zapriahnuť aj dva páry volov. Sediaci na svojich usadlostiach chovali väčšinou jeden až dva páry volov a približne aj rovnaký počet dojných kráv. Kravy boli dôležité najmä kvôli reprodukcii dobytka a zároveň aj ako celoročný zdroj mlieka. Hovädzí dobytok sa spravidla nechal pásť na k tomu určených pastvinách v chotári dediny. Na lúkach sa dobytok pásol len ojedinele, keďže lúky boli určené k rastu trávy, ktorá sa v lete pokosila a vysušila na seno.

Kone sa v stredovekých roľníckych usadlostiach chovali v podstatne menšom množstve než hovädzí dobytok. Hlavným dôvodom bola vyššia hodnota koní a tiež ich nenahraditeľná funkcia v stredovekom vojsku. Ak už roľník predsa len vlastnil nejaké kone, tak ich používal hlavne ako ťažné zvieratá, keďže kone boli rýchlejšie a dokázali vyvinúť aj vyššiu ťažnú silu než voly.

Veľmi dôležitým zdrojom mäsa boli ošipané, chované pravdepodobne v každej usadlosti. Stredoveké prasatá boli viac podobné dnešným diviakom, než dnes chovaným plemenám. Ošipané vďaka svojej nenáročnosti na potravu a vysokej reprodukcii poskytovali stredovekému človeku relatívny dostatok mäsa. Stredovekí

33 BERANOVÁ, Magdalena. *Zemědělská výroba v 11. – 14. století na území Československa*. Praha : Academia, 1975, s. 5-32; ČAPLOVIČ, Dušan. Poľnohospodárska výroba na východnom Slovensku v období stredoveku. In MICHNOVIČ, Imrich (zost.). *Nové obzory 26*. Prešov : Múzeum Slovenskej republiky rád, 1984, s. 147-166; ČAPLOVIČ, Dušan – HAJNALOVÁ, Eva – HANULIAK, Milan – RUTTKAY, Alexander. Stredoveká dedina na Slovensku ako základný fenomén feudálnej ekonomiky. In NEKUDA, Vladimír (ed.). *Archaeologia historica 10*. Brno – Nitra : Muzejní a vlastivědná společnost – Archeologický ústav SAV, 1985, s. 17-20; HABOVŠTIAK, Alojz. Hmotná kultúra stredovekých dedín vo svetle doterajšieho archeologického výskumu na Slovensku. In VONTORČÍK, Jozef (zost.). *Agrikultúra 10*. Nitra : Slovenské poľnohospodárske múzeum, 1971, s. 7-14; MARSINA, Richard. Na prahu vrcholného feudalizmu. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 251-252; MARSINA, Richard – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. Slovensko v 14. storočí (1301 – 1397). In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 327-329; MARSINA, Richard. Vývoj pôdohospodárstva v stredoveku na Slovensku. In FIALOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *Pôdohospodárstvo v dejinách Slovenska. Tradície, inovácie a kultúrne dedičstvo*. Bratislava : Slovenský národný archív, 2012, s. 65-71; RATKOŠ, Peter. Slovensko v 10. – 12. storočí. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 186-188; VONTORČÍK, Jozef – PAŠKA, Ivan. Poľnohospodárstvo na Slovensku v období stredovekého Uhorska. In DEMO, Milan (zost.). *Dejiny poľnohospodárstva na Slovensku*. Nitra – Bratislava : Slovenská poľnohospodárska univerzita – Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy, 2001, s. 65-75, 84-85.

obyvatelia Petroviac pásli svoje ošípané vo väčších čriedach v okolitom lese, kde sa zvieratá najmä počas jesenných mesiacov krmili žaluďmi a bukvicami. Väčšina ošípaných sa začiatkom zimy, spravidla ešte pred Vianocami, porazila a chovatelia si ponechali iba niekoľko kusov na ďalšiu reprodukciu. Mäso sa konzervovalo prevažne údením a solením. Môžeme predpokladať, že niektorí stredovekí obyvatelia Petroviac chovali aj menší počet oviec a kôz. Chov oviec bol rozšírený najmä v severnejších častiach Zemplínskej stolice. Pre stredovekého človeka bol veľmi dôležitý aj chov hydiny, najmä sliepok a husí, v menšej miere kačiek. Hydina sa chovala najmä pre vlastnú spotrebu, ale bola určená aj na predaj v blízkych trhovných miestach. Hydina a vajcia zároveň predstavovali aj súčasť povinných naturálnych dávok pre zemepána.³⁴ Výnimočne niektorí sedliaci chovali aj holuby. Ľudia samozrejme chovali aj psov a mačky.

Pre stredovekého človeka bol jediným známym a dostupným sladidlom med, a chov včiel bol značne rozšírený. Spočiatku sa včely chovali len brtnickým spôsobom a včelie úle sa začali používať až neskôr. Včelári sa zároveň označovali ako brtníci. Brty (dutiny) si brtníci nachádzali alebo sami pripravovali v kmeňoch mohutných stromov, najčastejšie to boli duby a buky. Z jedného brtu mohol stredoveký brtník získať 40 až 80 kg medu. Okrem medu bol veľmi dôležitý aj ďalší včelí produkt – vosk. Ten sa používal na výrobu sviečok.³⁵ Sviečky sa najčastejšie používali v kostoloch. Pôvodne sa sviečky vyrábali z bravčového, hovädzieho alebo aj konského loja, ktorým sa obaľoval textilný knôt. Voskové sviečky boli značne drahšie, ale zároveň aj kvalitnejšie.³⁶ Med ľudia samozrejme využívali aj na výrobu medoviny.³⁷

Nenahraditeľnú minerálnu surovinu pre existenciu človeka predstavovala a dodnes predstavuje soľ. Soľ bola potrebná najmä ako prísada do jedla, dávala sa dobytku a zároveň bola v minulosti jediným potravinárskym konzervačným prostriedkom. Aj keď sa na východnom Slovensku nachádzajú bohaté ložiská soli, v stredoveku mala domáca produkcia soli len veľmi malý význam. Väčšina soli sa do Uhorska dovážala najmä zo Sedmohradska, menšie množstvá aj z Poľska. Ob-

34 BERANOVÁ, Magdalena. *Zemědělská výroba v 11. – 14. století na území Československa*. Praha : Academia, 1975, s. 33-47; BERANOVÁ, Magdalena. *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku*. 3. vyd. Praha : Academia, 2015, s. 101-148; LUKAČKA, Ján. Chov a využitie domácich zvierat v stredoveku. In DVOŘÁKOVÁ, Daniela a kol. *Človek a svet zvierat v stredoveku*. Bratislava : VEDA, 2015, s. 296-301; VONTORČÍK, Jozef – PAŠKA, Ivan. Poľnohospodárstvo na Slovensku v období stredovekého Uhorska. In DEMO, Milan (zost.). *Dejiny poľnohospodárstva na Slovensku*. Nitra – Bratislava : Slovenská poľnohospodárska univerzita – Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, 2001, s. 75-81.

35 BERANOVÁ, Magdalena. *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku*. 3. vyd. Praha : Academia, 2015, s. 267-269; VONTORČÍK, Jozef – PAŠKA, Ivan. Poľnohospodárstvo na Slovensku v období stredovekého Uhorska. In DEMO, Milan (zost.). *Dejiny poľnohospodárstva na Slovensku*. Nitra – Bratislava : Slovenská poľnohospodárska univerzita – Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, 2001, s. 81.

36 VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život ve středověku*. 2. vyd. Brno : MOBA, 2014, s. 193.

37 BERANOVÁ, Magdalena. *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku*. 3. vyd. Praha : Academia, 2015, s. 181-182; FEYFRLÍKOVÁ, Monika. *Kuchyně pozdního středověku*. Praha : Grada Publishing, 2015, s. 42.

chod so soľou na území dnešného východného Slovenska mal v rukách jágerský biskup a v oblasti Zemplína kláštor v Lelesi.³⁸

Všetka obhospodarovaná pôda spolu s lesom a vodnými tokmi v chotári stredovekých Petroviac patrila šľachticom z Michaloviec a poddaní ju obrábali na základe užívacieho práva. Preto každá poddanská domácnosť bola povinná za obrábanie pôdy každoročne plniť rôzne naturálne, robotné a peňažné povinnosti voči konkrétnemu majiteľovi pôdy. V osobnom vlastníctve mali poddaní len svoje usadlosti, hospodárske zvieratá a všetky úžitkové predmety, odev, obuv, náradie a pod. Zo všetkého, čo poddaní žijúci v stredovekých Petrovciach dopestovali, im zostalo maximálne osem desiatín z tohto množstva (asi dve tretiny), keďže zvyšné dve desatiny odovzdávali v podobe desiatku cirkvi a deviatku zemepánovi.³⁹ Deviatok predstavoval jednu z troch foriem feudálnej renty, ktorá bola tvorená robotnou, naturálnou a peňažnou formou. Deviatok, resp. naturálne dávky sa delili na dve základné skupiny. Prvú tvorili dávky z dopestovaných obilnín a odovzdávali sa v krátkom čase po zbere úrody. Druhú skupinu predstavovali najmä naturálne živočíšneho pôvodu ako napr. vajcia, maslo, syr a pod. Ďalej to boli hospodárske zvieratá, najmä hydina a ošípané, a napokon aj rôzne iné produkty ako napr. chlieb, látky a pod. Tieto naturálne dávky boli vyžadované najmä v období významných cirkevných sviatkov (Vianoce, Veľká noc), ale vymáhali sa aj pri rôznych iných príležitostiach (napr. svadba v zemepanskej rodine). Od 13. storočia sa rozšírila aj peňažná renta, ktorá predstavovala nájomné poddaného za pôdu, ktorú obrábal a na ktorej býval. Robotnú formu feudálnej renty predstavovalo napr. vozenie dreva, kosenie zemepanských lúk, práce na opravách hradov, práce v zemepanských viniciach a pod.⁴⁰

Okrem feudálnej renty, ktorú museli poddaní obyvatelia stredovekých Petroviac odvádzať svojmu zemepánovi, museli ešte odvádzať dane a rôzne naturálne dávky aj kráľovskému dvoru. Z naturálnych dávok boli poddaní povinní odovzdávať určité množstvo obilia, hydiny, jatočných zvierat, sena a pod. Peňažné dávky odvádzané kráľovi sa prvýkrát ustálili rovnako v celom Uhorsku najprv v roku 1323, keď predstavovala každoročná daň poddaných hospodáriacich na celej usadlosti pol fertona striebra (približne 28 gramov) a následne aj v roku 1330. Vtedy kráľ Karol Róbert určil za základnú daňovú jednotku tzv. *portu*, čiže bránu sedliackej usadlosti, ktorou mohol prejsť plne naložený voz. Karol Róbert určil v roku 1342 výšku portálnej dane na 18 denárov, resp. 3 groše, bez ohľadu nato, koľko rodín žilo v jednej pod-

38 KUČERA, Matúš. Vývoj soľného monopolu na Slovensku v staršom stredoveku. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, roč. 15, 1964, s. 71, 84-85; KUČERA, Matúš. Poľsko-slovenský obchod so soľou do konca 16. storočia. In *Slovanské štúdie VII – História*. Bratislava : SAV, 1965, s. 99, 107; MARSINA, Richard – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. Slovensko v 14. storočí (1301 – 1397). In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 342.

39 SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 46-47; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 237-238.

40 MARSINA, Richard – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. Slovensko v 14. storočí (1301 – 1397). In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 355-357; RATKOŠ, Peter. O vývine feudálnej renty na Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 9, 1961, č. 3, s. 362, 367, 370; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 51-54.

danskej usadlosti. V roku 1411 za vlády Žigmunda Luxemburského sa od bežnej porty vyberalo 30 vtedajších denárov, ale existovala už aj tzv. malá porta, od ktorej sa vyberala polovičná daň, čiže 15 denárov. Portálna daň sa týkala všetkých obývaných poddanských usadlostí, oslobodení od nej boli len tí najchudobnejší obyvatelia dediny. V roku 1467 za vlády kráľa Mateja Korvína bola zavedená nová daňová jednotka, ktorou sa namiesto porty stal komín (presnejšie ohnisko, na ktorom sa varilo), ktorý už nepredstavoval jednu celú usadlosť, ale konkrétne jednu poddanskú rodinu, keďže v jednej poddanskej usadlosti mohlo žiť aj viacero rodín. Takto musela odvádzať daň už každá jedna rodina, resp. domácnosť. Výška tejto štátnej dane, označovanej ako kráľovský tribút bola 20 denárov. Okrem pravidelných štátnych daní postihovalo stredoveké dedinské obyvateľstvo oveľa viac vyberanie rôznych mimoriadnych daní, určených najmä na financovanie vojenských výdavkov.⁴¹ Všetci poddaní v Uhorsku boli zároveň povinní počas 13. storočia pravidelne vymieňať staré mince za nové, ktoré však obsahovali menší podiel drahých kovov. Vďaka tomu získal panovník na úkor obyvateľstva ďalší zisk.⁴²

Ešte viac než štátne dane vyčerpávali poddaných najrôznejšie naturálne dávky, ktoré museli odovzdávať vojsku. Počas rekvirácií často dochádzalo zo strany vojakov k rabovaniu a rôznym iným násilnostiam na poddaných a ich majetku. Poddaní museli vojsku odovzdávať napr. chlieb, syr, maslo, mäso, hydinu, vajcia, ryby, víno, seno (tzv. menšie veci), ale tiež aj kone, voly, prasatá či odev (tzv. väčšie veci). Tieto pravidelné a mimoriadne štátne dane sa často rovnali feudálnej rente, ktorú poddaní museli odovzdávať aj svojmu zemepánovi.⁴³

Aby mohli poddaní odvádzať kráľovské dane v peniazoch, tak ich museli aj niekde získať. Miestom na získanie peňazí, ale aj iných produktov boli v prvom rade týždenné trhy a výročné jarmoky, kde poddaní mohli predať svoj prebytok poľnohospodárskych produktov za peniaze alebo ho vymeniť za iný, najmä remeselnícky tovar, ktorý si sami nedokázali vyrobiť (napr. keramické nádoby, náradie, obuv, ale aj víno, soľ, dovážané morské ryby – najmä haringy, a pod.). Obyvatelia Petrovci navštevovali najmä trhy a jarmoky v Michalovciach a od roku 1448 aj v Nacinej Vsi, ktoré boli pre nich najbližšie. Trhy v Michalovciach sa konali pravidelne v utorok a v sobotu, v Nacinej Vsi len v stredu. Okrem klasických trhov sa v mestečkách

-
- 41 MARSINA, Richard. Vojenství na Slovensku v letech 1400 – 1526. In KLUČINA, Petr (zost.). *Vojenské dějiny Československa I. díl (do roku 1526)*. Praha : Naše Vojsko, 1985, s. 322-324; MARSINA, Richard. Vojenstvo na Slovensku v rokoch 1400 – 1526. In KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSINA, Richard. *Vojenské dejiny Slovenska I. diel. Stručný náčrt do roku 1526*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 1993, s. 156-159; SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2004, s. 59-60, 73; SEGEŠ, Vladimír. Prvé poltisícročie v Európe. Stredoveké Uhorsko 1000 – 1526. In KÓNYA, Peter (ed.). *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 149; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 54-55; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 685.
- 42 KAZIMÍR, Štefan. Tovarovo-peňažné vzťahy v období denárovej meny (11. – začiatok 14. storočia). In KOLNÍKOVÁ, Eva (zost.). *Slovenská numizmatika X*. Bratislava : VEDA, 1989, s. 118; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 283-284.
- 43 SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 55-56.

konali aj viacdenné jarmoky. V Michalovciach sa jarmok prvýkrát spomína v roku 1399. Konal sa na sviatok Nanebovzatia Panny Márie a trval tri dni (14. až 16. august). Neskôr sa ďalšie jarmoky konali od roku 1449 na sviatok Očistenia Panny Márie (2. február) a na sviatok sv. Imricha (5. september) a trvali dva týždne, čiže týždeň pred a týždeň po uvedenom sviatku. Jarmok v Nacinej Vsi sa konal od roku 1448 na sviatok 10 000 martýrov (22. jún) v trvaní troch dní. Obyvatelia Petrovciac mohli samozrejme navštevovať trhy a jarmoky aj vo vzdialenejších mestečkách, ako napr. v Humennom, Vranove nad Topľou, Trhovišti, Budkovciach, Sečovciach, Trebišove, Sobranciach, Užhorode a v ďalších trhových mestečkách najmä na území Zemplínskej a Užskej stolice.⁴⁴

Majetkové podiely michalovských šľachticov sa v Petrovciach postupne dedili z otca na syna, keďže časť dediny (*portio in possessione Petrouch*) v roku 1396 už vlastnil Andrej, syn Jána a vnuk už spomínaného Eugena z Michaloviec.⁴⁵

Petrovce sa spomínajú aj v roku 1397, keď druhú časť Petrovciac (*Petroch*) získal do svojho vlastníctva Albert, syn Gregora z Michaloviec a vnuk Jána spomínaného v roku 1374. Okrem časti Petrovciac získal vtedy Albert aj majetky vo Vinnom, Hažine, Starom a v Topoľanoch. Išlo o majetky, ktoré predtým vlastnil Albertov starší brat Ladislav a ktorému ich skonfiškoval kráľ Žigmund Luxemburský kvôli jeho nelojálnosti. Albert si však za svoju vernosť kráľovi vyslúžil tieto majetky pre seba.⁴⁶

V roku 1409 sa Petrovce spomínajú medzi viacerými dedinami, o ktoré sa sporiли šľachtici z Michaloviec so šľachticmi zo Zbudze.⁴⁷ Petrovce napokon ostali vo vlastníctve šľachticov z Michaloviec, ako to potvrdzuje listina potvrdená kráľom Žigmundom Luxemburským z roku 1416.⁴⁸ Následne v roku 1418 kráľ Žigmund Luxemburský potvrdil vtedajšiemu vlastníkovi Petrovciac Albertovi z Michaloviec, jeho potomkom aj jeho príbuzným držbu všetkých nadobudnutých aj dedičných

44 DŽUPPOVÁ, Jolana. Zo starých Michaloviec. In *Michalovce 1056 – 1956*. Košice : 1956, Pravda, s. 14-15; JUCK, Lubomír. Obchod v mestách na Slovensku v 14. storočí. In *Historický časopis*, roč. 35, 1987, č. 2, s. 261-264, 273-276; PIRČ, Ján (red.). *Almanach Zemplína – Michalovce 1056 – 1956*. Michalovce : Okresný výbor KSS, 1958, s. 19; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky mestečiek na východnom Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 38, 1990, č. 2, s. 261-272; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Užskej župy*. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, 1995, s. 210-211, 248; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 83, 181-183, 324-328, 344, 459, 540, 544, 605-606, 690-691.

45 MÁLYUSZ, Elemér. *Zsigmondkori oklevéltár I. (1387 – 1399)*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1951, s. 479; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára I. (1234 – 1396)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1887, s. 539.

46 MOLNÁR, Martin. *Stredoveký rytier Albert z Michaloviec*. Michalovce : Priatel'ia Zemplína – Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum, 2017, s. 9; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 5.

47 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 66-68.

48 MÁLYUSZ, Elemér. *Zsigmondkori oklevéltár V. (1415 – 1416)*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1997, s. 601; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 170-171.

majetkov v Zemplínskej a Užskej stolici, najmä za jeho zásluhy v bojoch proti Turkom. V tejto listine sa prvýkrát úplne spomínajú všetky majetky prislúchajúce k michalovskému,⁴⁹ jasenovskému a tibavskému panstvu.⁵⁰ V chotári Petrovciac museli vtedy existovať dve samostatné dedinské sídliská, keďže v listine sa spomínajú Nové Petrovce (*Wypetrocz*) a Staré Petrovce (*Opetrocz*).⁵¹ Na prelome 14. a 15. storočia si niektorí obyvatelia Petrovciac museli postaviť nové usadlosti v inej časti chotára. Pravdepodobne to však nebolo ďaleko od pôvodnej dediny, keďže Petrovce sa takto spomínajú len v tejto jednej listine, a v krátkom čase zrejme obidve sídliská opäť splynuli do jedného. V rovnakom tvare boli uvedené aj susedné Topoľany a Hažín.

V stredoveku bolo bežným javom, že množstvo menších dedín po čase zaniklo alebo sídliskovo splynulo so susednými dedinami. Príčiny zániku dedín mohli byť rôzne. Dedina mohla byť napr. zničená postupujúcim nepriateľským vojskom, mohol ju zničiť požiar alebo povodeň, obyvatelia mohli podľahnúť aj rôznym epidémiami, hladomorom a pod.⁵² Aj v susedstve Petrovciac sa v stredoveku nachádzala dedina Volica, ktorá vznikla niekedy začiatkom 14. storočia. Prvý písomný doklad o tejto dedine pochádza z roku 1335, keď sa táto dedina ešte volala Voľa. Avšak aby sa táto dedina dala jednoduchšie odlišovať od neďalekej Vole nachádzajúcej sa severne od Nacinej Vsi, tak od druhej polovice 14. storočia sa pre ňu začal používať názov Volica. Obyvatelia začali Volicu opúšťať už začiatkom 15. storočia a v 30. rokoch toho istého storočia dedina Volica už neexistovala. Jej obyvatelia sa pravdepodobne usadili v okolitých dedinách ako Lesné, Petrovce či Nacina Ves, keďže Volica sa na

49 Okrem Petrovciac patrili do michalovského panstva tieto dediny: Staré, Krivošľany, Oreské, Wysk, Vyšná a Nižná Zbudza, Henclovce, Červenica, resp. Červená Poruba, Brutovce, Hozdov, Preča, Staré a Nové Topoľany, mestečko Michalovce, Hrádok, Vinné, Vyšná a Nižná Trnava, Symonháza, Kaluža, Blatá, Klokočov, Várkond, Veľké a Malé Zalužice, Nový Čečehov, Vrbovec, Starý a Nový Hažín, Lúčky, Malá Porúbka, Lažňany, Straňany, Orlovec a Porúbka.

50 ADAM, Ján. Michalovské panstvo. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 67; ADAM, Ján. Michalovské panstvo. In MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Michalovce a okolie. Šľachta*. Michalovce – Prešov : Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum – Počítače AIO, 2015, s. 5-6; MOLNÁR, Martin. *Stredoveký rytier Albert z Michaloviec*. Michalovce : Priatelia Zemplína – Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum, 2017, s. 19-20; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 200-204; ULÍČNÝ, Ferdinand. Vývin feudálneho panstva Sztárayovcov na východnom Slovensku od 13. do 15. storočia. In *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, roč. 15, 1964, s. 143-144.

51 CSÁNKI, Dezső. *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I. kötet*. Budapest : Kiadja a magyar tudományos Akadémia, 1890, s. 359; NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 202.

52 ČAPLOVIČ, Dušan. Zmeny štruktúry osídlenia v 13. – prvej pol. 14. stor. (Pokus o náčrt modelov v regiónoch Zemplína a Spiš). In NEKUDA, Vladimír (ed.). *Archaeologia historica 14*. Brno – Praha : Muzejní a vlastivědná společnost – Okresní muzeum, 1989, s. 283; ULÍČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 707-708; ŽUDEL, Juraj. *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku*. Bratislava : VEDA, 2010, s. 129.

chádzala práve medzi týmito dedinami.⁵³ Takýchto menších dedín, ktoré postupom času zanikli, sa v širšom okolí Michaloviec nachádzalo veľké množstvo.

Vlastník michalovského panstva a zároveň aj Petrovci Albert z Michaloviec patrili medzi najvýznamnejších šľachticov pochádzajúcich z Michaloviec v stredovekom období. Už od mladosti sa angažoval v službách najvyšších krajinských hodnostárov a neskôr sa stal aj johanitom, čiže rytierom jeruzalemského rádu sv. Jána. Postupne sa vypracoval až na najvyššieho predstaviteľa johanitov v Uhorsku (prior z Vraný, resp. auránsky prior) a zároveň zastával aj funkciu slavónsko-chorvátskeho, resp. dalmátsko-chorvátskeho bána. V roku 1417 sa zúčastnil aj Kostnického koncilu. Okrem majetkov v Zemplínskej a Užskej stolici vlastnil Albert ešte rôzne iné majetky vo viacerých častiach Uhorska.⁵⁴

V roku 1374 sa síce spomína výstavba murovaného kostola v Petrovciach, avšak listina mlčí o jeho patrocíniu. Prvýkrát sa o duchovnom patrónovi kostola dozvedáme až v roku 1418, kedy bol kostol v Petrovciach zasvätený Panne Márii.⁵⁵ To, že kostol bol zasvätený práve Panne Márii nie je vôbec prekvapujúce, keďže v stredoveku to bola mimoriadne obľúbená svätica a spomedzi všetkých známych patrocínií jej bolo zasvätených najviac kostolov na celom východnom Slovensku. Panna Mária bola zároveň patrónkou uhorských kráľov. Podľa právnych zvyklostí patrocíniom vyberal svetský patrón kostola, čiže konkrétny zemepán, ktorému dedina spolu s kostolom patrila. Medzi povinnosti svetského patróna kostola patrilo aj vybaviť kostol potrebným inventárom, starať sa o dobrý stavebný stav kostola a tiež zabezpečiť kňaza.⁵⁶ Aj keď tento kostol už dnes neexistuje, môžeme predpokladať,

53 RÁBIK, Vladimír. *Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku (Šarišská župa a slovenské časti žúp Abovskej, Zemplínskej a Užskej)*. Bratislava : Karpatskonemecký spolok na Slovensku – SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2006, s. 330-331; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 602-603; ŽUDEL, Juraj. Zmeny v štruktúre osídlenia Východoslovenskej nížiny od začiatku 15. storočia do konca stredoveku. In *Geografický časopis*, roč. 42, 1990, č. 1, s. 76-82; ŽUDEL, Juraj. *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku*. Bratislava : VEDA, 2010, s. 188, 211, 230, 235, 240, 248, 256.

54 BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 58-59; DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*. 3. vyd. Budmerice : Rak, 2017, s. 228-229, 537; MOLNÁR, Martin. *Stredoveký rytier Albert z Michaloviec*. Michalovce : Priatelia Zemplína – Mestské kultúrne stredisko – Zemplínske múzeum, 2017, 40 s.; MIŠÍKOVÁ, Alena. Počiatky a vývin Stáraiovského rodu z Michaloviec do začiatku 18. storočia. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica – Michalovce : PRO – Zemplínske múzeum, 2014, s. 13-15; MIŠÍKOVÁ, Alena. Kaštieľ v Michalovciach do roku 1743. In DEMKO, Maroš – MOLNÁR, Martin (zost.). *Kaštieľ v Michalovciach*. Michalovce : Zemplínske múzeum, 2017, s. 16-17.

55 HUDÁK, Ján. *Patrocíniá na Slovensku (súpis a historický vývin)*. Bratislava : Umenovedný ústav SAV, 1984, s. 276; JUDÁK, Viliam – POLÁČIK, Štefan. *Katalóg patrocínií na Slovensku*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2009, s. 61, 79.

56 ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky udomácnovania kresťanstva na Zemplíne. In HUDEČKOVÁ, Viera – OTČENÁŠ, Michal (zost.). *Zborník príspevkov z konferencie učiteľov dejepisu stredných*

že sa nachádzal niekde v strede dediny, možno aj presne na tom istom mieste, kde sa nachádza dnešný kostol zasvätený Najsvätejšej Trojici postavený v roku 1903.⁵⁷ Túto otázku by mohol potvrdiť, resp. vyvrátiť budúci archeologický výskum v areáli kostola.

Kostol v prvom rade slúžil na vykonávanie náboženských obradov pre miestne obyvateľstvo, poprípade aj pre obyvateľov susedných dedín, ak teda v niektorej z nich z určitých dôvodov kostol ešte nemali. Kostol často predstavoval najväčšiu a zároveň najlepšie vybudovanú stavbu v dedine. Ku kostolu spravidla prislúchala aj kamenná alebo drevená veža s jedným, prípadne aj s viac zvonmi. Niekedy sa veže, resp. zvonice budovali aj ako samostatné stavby vedľa kostola. Nevieme ako mohol vyzeráť kostol v stredovekých Petrovcich, ale s veľkou pravdepodobnosťou išlo o jednoduchý jednolodový chrám s presbytériom na východnej strane, vybudovaný v gotickom architektonickom slohu. Okolie kostola bolo v stredoveku využívané ako cintorín. Nevýhodou týchto prikostolných cintorínov bola ich relatívne malá plocha a ak sa nedala zväčšiť, tak starší nebožtíci museli uvoľniť miesto tým mladším. Kostol bol v stredoveku často jedinou murovanou, a teda aj bezpečnou stavbou v dedine, preto v ňom v prípade nebezpečenstva mohli nájsť obyvatelia dediny útočisko. V stredoveku sa pri výstavbe kostola dosť dbalo na dodržanie zásady orientácie kostola. Hlavná os kostola mala byť orientovaná v smere západ – východ tak, aby presbytérium s oltárom bolo vždy na východnej strane. Týmto smerom potom boli orientované aj hroby na prikostolnom cintoríne. Aj keď medzi poddanými ešte dlho do novoveku prežívalo množstvo rôznych pohanských prežitkov, všetci obyvatelia Petroviec boli v stredoveku kresťanmi a pravdepodobne skoro všetci boli katolíkmí západného obradu, čiže rímskokatolíci. Sporadicky mohli v Petrovcich žiť aj obyvatelia pravoslávneho vyznania. Mŕtvych pochovávali výlučne kostrovým spôsobom a do hrobov sa ako milodary kládli už len mince – tzv. obolus. Mŕtvi sa pochovávali najčastejšie len zavinutí v plachte a až neskôr sa začalo pochovávať v drevených rakvách.⁵⁸

Z cirkevného hľadiska patrili stredoveké Petrovce územne pod Jágerské biskupstvo. Jágerské biskupstvo vzniklo už na začiatku 11. storočia a do jeho diecézy patri-

škôl a metodikov dejepisu základných škôl Košického a Prešovského kraja. Prešov : Metodické centrum, 2000, s. 20; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky a vývoj kresťanstva na východnom Slovensku v stredoveku. In KOHÚTOVÁ, Mária (ed.). *Kresťanstvo v dejinách Slovenska.* Bratislava : Historický ústav SAV, 2003, s. 42; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky a vývoj kresťanstva na Zemplíne. In ADAM, Ján – MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Kresťanstvo v dejinách Zemplína.* Michalovce – Prešov : Zemplínske múzeum – Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, 2011, s. 93; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí.* Bratislava : VEDA, 2013, s. 134-136.

57 HIŠEM, Cyril. *Prehľadné dejiny Košickej arcidiecézy.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2010, s. 174; LENČIŠ, Štefan. *Dejiny Košického arcibiskupstva VII. Katalóg Košickej arcidiecézy (dejiny farností Košického arcibiskupstva).* Košice – Prešov : Rímskokatolícky arcibiskupský úrad – Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 171.

58 ČAPLOVIČ, Dušan. Stredoveká dedinská sakrálna stavba na východnom Slovensku. In *Historica Carpatica 15.* Košice : Východoslovenské múzeum, 1984, s. 187-210; HABOVŠTIK, Alojz. *Stredoveká dedina na Slovensku.* Bratislava : Obzor, 1985, s. 146-213; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku.* Bratislava : AEP, 2002, s. 201-205.

lo územie Abovsko-novohradského komitátu, spolu s väčšou časťou Šariša, a Zemplínsky a Užský komitát, neskôr už stolice. Mimo územia dnešného Slovenska doň patrili ešte Hevešská, Sabolčská, Boršodská a ďalšie stolice. Komitáty predstavovali zároveň arcidiakonáty, na ktorých čele stáli arcidiakoni, ktorí zastupovali biskupa. Boli to tzv. stredostupňové inštitúcie z hľadiska cirkevnej správy. Hlavnou úlohou arcidiakonov bolo vykonávať osobné návštevy, tzv. vizitácie, v jednotlivých farnostiach a kontrolovať cirkevný život, stav kostolov, farské príjmy, počet farníkov atď. Zemplínsky arcidiakonát sa ešte niekedy v 13. storočí rozdelil na tri ďalšie vicearcidiakonáty: Medzibodrožský, Dolnozemplínsky a Hornozemplínsky.⁵⁹ Petrovce v stredoveku teda z cirkevného hľadiska územne patrili ako filiálka pod farnosť Panny Márie v Michalovciach, ktorá patrila do Hornozemplínskeho vicearcidiakonátu najprv so sídlom v Trhovišti, neskôr v Starom, v Sečovciach či v Michalovciach, už podľa toho, na ktorej fare sídlil vicearcidiakon. Hornozemplínsky vicearcidiakonát následne patrila do Zemplínskeho arcidiakonátu, ktorý bol súčasťou Jágerského biskupstva.

Aj keď niektorí bádatelia uvažovali nad existenciou nejakej druhoradej fary v stredovekých Petrovciach, ktorá podliehala michalovskej,⁶⁰ tak voči tomuto názoru sme dosť skeptický, keďže o fare v Petrovciach neexistujú žiadne jednoznačné písomné doklady a v nasledujúcich storočiach boli Petrovce vždy filiálkou michalovskej fary.

Okrem už spomínaného deviatku odvádzaného zemepánovi a daniam odvádzaným štátu museli stredovekí obyvatelia Petroviev každoročne odvádzať dávky aj cirkvi. Išlo o tzv. desiatok, čiže o jednu desatinu úrody, ktorý sa na Slovensku nazýval aj dežma. Cirkevný desiatok existoval v Uhorsku od prvej polovice 11. storočia, ale ustálil sa až v 14. storočí. Desiatok bol pôvodne tvorený len naturálnou rentou. Neskôr sa cirkev pokúšala desiatok vyberať aj v peniazoch, ale ten nikdy nepre-

59 MAREK, Miloš. Vicearcidiakoni a ich pôsobenie v administratívnej štruktúre katolíckej cirkvi na stredovekom Slovensku. In DUCHOŇOVÁ, Diana – RÁBIK, Vladimír (eds.). *Prudentissima dominae nobis honorandae...k životnému jubileu profesorky Márie Kohútovej*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2015, s. 78-83; SEDLÁK, Peter. *Dejiny Košického arcibiskupstva III. Kresťanstvo na území Košického arcibiskupstva (od počiatkov do roku 1804)*. Košice – Prešov : Rímskokatolícky arcibiskupský úrad – Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 32-33; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky udomácnovania kresťanstva na Zemplíne. In HUDEČKOVÁ, Viera – OTČENÁŠ, Michal (zost.). *Zborník príspevkov z konferencie učiteľov dejepisu stredných škôl a metodikov dejepisu základných škôl Košického a Prešovského kraja*. Prešov : Metodické centrum, 2000, s. 15-16; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 726; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky a vývoj kresťanstva na východnom Slovensku v stredoveku. In KOHÚTOVÁ, Mária (ed.). *Kresťanstvo v dejinách Slovenska*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2003, s. 37; ULIČNÝ, Ferdinand. Začiatky a vývoj kresťanstva na Zemplíne. In ADAM, Ján – MOLNÁR, Martin – STARJÁK, Matej (zost.). *Kresťanstvo v dejinách Zemplína*. Michalovce – Prešov : Zemplínske múzeum – Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, 2011, s. 87-88; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 123, 127-131, 348-350.

60 SLIVKA, Michal – VALLAŠEK, Adrián. Hospodárske zázemie šľachtických sídiel v oblasti Horného Zemplína. In *Archaeologia Historica 7*. Brno : Muzejní a vlastivědná společnost – Moravské muzeum – Archeologický ústav ČSAV, 1982, s. 306.

výšil jeho naturálnu podobu. Cirkevný desiatok sa delil na tzv. väčší desiatok, do ktorého patrilo obilie každého druhu, a malý desiatok, tvorený najmä z ošípaných, jahniat, sliepok, husí, medu, hrachu, konopí atď. Pre cirkev bol samozrejme veľmi dôležitý aj desiatok z vína, ktorý predstavoval samostatnú kategóriu. Pri vyberaní desiatku často dochádzalo k rôznym nespravodlivostiam na úkor poddaných. Funkciu vyberača desiatku, resp. dežmára, spravidla vykonával farár konkrétnej farnosti. Poddaní pred dežmármi z pochopiteľných dôvodov často ukrývali časť svojej úrody. Stanovené bolo aj množstvo obilia, ktoré sa už nemohlo desiatkovať. Ak mala rodina úrodu napr. len 10 vedier vymláteného zrna, tak nemusela desiatok odvádzať. Hlavným príjemcom desiatkov bol biskup, ktorému patrila až polovica všetkých desiatkov vyzbieraných v jeho diecéze. Druhú polovicu biskup rozdelil medzi arcidiakonov a farárov, spravidla tiež na polovicu, čiže jedni aj druhí získali po štvrtine z celkového množstva vyzbieraných desiatkov.⁶¹

Petrovce sa opäť spomínajú v listine z roku 1453 v súvislosti s vodnými mlynmi nachádzajúcimi sa na brehu Laborca. Ide už o konkrétnejšie zmienky o vodných mlynoch, keďže pri jednom z nich sa uvádza, že mal dve vodné kolesá, tým pádom mal aj dva páry mlecích kameňov (*molendinum cum duabus rotis in possessione Pethrolcz vocata super fluvio Labarcz constructum*), avšak druhý mlyn bol v tomto období už celkom zničený (*molendinum omnino devastassent et desolari*).⁶² V neskoršom období sa v písomných prameňoch vodné mlyny už nespomínajú, preto môžeme predpokladať, že aj druhý mlyn časom zanikol, možno už koncom 15. storočia, alebo až niekedy v 16. storočí.

Vodné mlyny predstavovali najstaršie a najrozšírenejšie stavebno-technické špecializované výrobné zariadenie v roľníckom prostredí na Slovensku v stredoveku. To však neznamená, že sa nachádzali v každej dedine. Vodné mlyny sa budovali predovšetkým na riekach a potokoch bohatých na vodu a zároveň s primerane silným vodným tokom. V prípade Petrovciac takýto vhodný tok predstavoval práve Laborec, najmä jeho dolný tok južne od Michaloviec bol značne využívaný k výstavbe vodných mlynov. Najbežnejšie boli mlyny s jedným alebo dvoma vodnými kolesami. V stredoveku platilo, že koľko vodných kolies mal mlyn, toľko mal aj párov mlecích kameňov. Mlecie kamene predstavovali zároveň technický základ vodného mlyna. Predpokladaný maximálny denný výkon stredovekého mlyna sa odhaduje približne na 100 kg obilia. Vodné mlyny v Petrovciach boli vždy majetkom zemepána, keďže vlastníctvo mlyna bolo veľmi výnosné. Obyvatelia stredovekých Petrovciac sa najprv museli podieľať na samotnej výstavbe mlyna a úprave terénu

61 KUŠÍK, Michal. Cirkevný desiatok. In *Historický časopis*, roč. 9, 1961, č. 3, s. 462-467; MARSINA, Richard. Na prahu vrcholného feudalizmu. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 273; OSLANSKÝ, František. Význam cirkevných desiatkov v stredoveku na Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 35, 1987, č. 6, s. 869; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 56-57; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 685-686; ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 285-288.

62 NAGY, Gyula (szerk.). *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család okleveltára II. (1397 – 1457)*. Budapest : Sztáray Antal – Franklin-Társulat, 1889, s. 505.

brehu a vodného toku (náhonu) a následne ho spravidla museli aj povinne používať na zomletie svojich vlastných obilnín, za čo museli pochopiteľne aj zaplatiť. Za používanie mlyna poddaní platili buď priamo zrnom alebo múkou, v menšej miere peniazmi. Výška tohto poplatku sa pohybovala okolo 10 – 15 % z celkového množstva zomletého obilia, pričom mlynárovi z tohto množstva pripadla jedna štvrtina až jedna tretina. Zvyšok patril majiteľovi mlyna. Mlynské usadlosti mali oveľa väčšiu hodnotu než bežné hospodárske usadlosti, preto sa ochrane mlynov venovala aj väčšia pozornosť. Ochrana mlynov bola dôležitá nielen pre zemepána, ale aj pre poddaných, keďže v prípade jeho poškodenia či zničenia napr. počas vojnových konfliktov alebo záplav, boli poddaní odkázaní na mlyny nachádzajúce sa v susedných dedinách a mestečkách, čo následne spôsobovalo rôzne iné ťažkosti, napr. s transportom zrna a múky a pod. Zariadenie vodného mlyna sa bežne používalo aj na iné účely, napr. tĺčenie súkna, ako píla na rezanie dreva a pod.⁶³

Keďže v stredovekých Petrovciach existovali mlyny, tak tam zároveň museli žiť aj mlynári, ktorí sa radili už medzi remeselníkov. Dedinskí mlynári okrem vykonávania svojho remesla sa spravidla venovali aj poľnohospodárstvu avšak v menšej miere než ostatní obyvatelia dediny. Dedinský mlynár mal zároveň aj lepšie spoločenské postavenie, než ostatní poddaní a tiež patril medzi najmajetnejších obyvateľov dediny. Mlynár často zastával aj funkciu obecného richtára a mlynárske remeslo sa v dedinskom prostredí zvyčajne dedilo z otca na syna. Mlynár sa často popri svojom remesle venoval ešte aj tesárstvu.⁶⁴ Aj napriek tomu, že v Petrovciach existovali vodné mlyny, ľudia si veľa zrna mleli aj doma na ručných mlynoch, tzv. žarnovoch. Avšak výsledkom mletia ručným spôsobom bola len veľmi hrubá múka, poprípade sa na nich mlelo na šrot, ktorý bol určený hospodárskym zvieratám.

63 HABOVŠTIAK, Alojz. *Stredoveká dedina na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1985, s. 114-115; HALAGA, Ondrej R. *Počiatky Košíc a zrod metropoly. Hospodársko-sociálne, správne a kultúrne dejiny*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 286; HANUŠIN, Ján. Pojem a klasifikácia vodných mlynov na Slovensku (Príspevok ku štúdiu starých mlynov a mlynárstva I.). In *Slovenský národopis*, roč. 18, 1970, č. 2, s. 177-222; HANUŠIN, Ján. Ku genéze najstarších strojov na Slovensku. In TIBENSKÝ, Ján (red.). *Z dejín vied a techniky na Slovensku VII*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 92-123; HANUŠIN, Ján. Najstaršie vodné mlyny na Slovensku (do konca 13. storočia). In *Dejiny vied a techniky*, roč. 12, 1979, č. 1, s. 9-23; MLYNKA, Ladislav. Archaické mlyny a mlynárstvo v tradičnej kultúre Slovenska. In KŘÍŽOVÁ, Alena – VÁLKA, Miroslav (Eds.). *Středověké a novověké zdroje tradiční kultury*. Brno : Ústav evropské etnologie, 2006, s. 59-74; MLYNKA, Ladislav. Historický vývoj mlynov na Slovensku a ich prezentácia v múzeách v prírode. In ZUSKINOVÁ, Iveta (zost.). *Historické mlyny a mlynské zariadenia. Ich prezentácia v múzeách v prírode*. Pribylina : Únia múzeí v prírode na Slovensku, 2006, s. 70-75; SMETÁNKÁ, Zdeněk. Hmotná kultúra. In SPUNAR, Pavel (zost.). *Kultura středověku*. 2. vyd. Praha : Academia, 1995, s. 13-15; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 192-194; ŠPIESZ, Anton. *Remeslo na Slovensku v období existencie cechov*. Bratislava : Historický ústav SAV, 1972, s. 283-284; ULÍČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v II. až 13. storočí*. Bratislava : VEDA, 2013, s. 247-248; VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život ve středověku*. 2. vyd. Brno : MOBA, 2014, s. 165-167.

64 MLYNKA, Ladislav. Archaické mlyny a mlynárstvo v tradičnej kultúre Slovenska. In KŘÍŽOVÁ, Alena – VÁLKA, Miroslav (Eds.). *Středověké a novověké zdroje tradiční kultury*. Brno : Ústav evropské etnologie, 2006, s. 59-74; ŠPIESZ, Anton. *Remeslo na Slovensku v období existencie cechov*. Bratislava : Historický ústav SAV, 1972, s. 284.

Aj keď o iných remeselníkoch v súvislosti so stredovekými Petrovcami nemáme žiadne ďalšie písomné pramene, musíme predpokladať, že okrem mlynára žil v Petrovciach ešte aj dedinský kováč. Pravdepodobne v 14. storočí už skoro každá dedina mala svojho vlastného kováča. Kováčska dielňa – vyhňa sa spravidla nachádzala na okraji dediny blízko cesty, aby k nej mali jednoduchý prístup najmä povozníci, ktorí ju vyhľadávali kvôli podkúvaniu koní a k opravám vozov. Okrem toho kováč opravoval a tiež vyrábala pre ostatných dedinčanov najmä poľnohospodárske náradie. Dedinského kováča by však iba jeho remeslo neuživilo, preto sa rovnako, ako aj ostatní poddaní živil hlavne roľníctvom. Dedinský kováč bol často aj felčiarom, čiže liečil ľudí aj dobytok. V 14. storočí sa v Uhorsku už vo väčšej miere potulovali aj kočovní Cigáni, pričom niektorí z nich sa tiež venovali aj kováčstvu. Títo cigánski kováči sa zameriavali predovšetkým na výrobu reŕazí a kincov.⁶⁵

V 15. storočí bolo východné Slovensko zasiahnuté viacerými vojnovými konfliktami, ktorými najviac trpelo práve poddané dedinské obyvateľstvo. Výnimkou neboli ani vtedajší obyvatelia Petroviec. Spôsob vedenia vojny v tomto období počítal s tým, že vojaci si časť žoldu a zásob zabezpečia plienením a drancovaním majetkov domáceho obyvateľstva, čo sa nezaobišlo bez rôznych násilností a ľudia boli počas rekvirácií často radi, ak si zachránili aspoň holý život. Stredné a východné Slovensko sa v 40. a začiatkom 50. rokov 15. storočia stalo dejiskom bojov o kráľovskú korunu medzi gubernátorom, čiže správcom Uhorska Jánom Huňadym a Jánom Jiskrom z Brandýsa, ktorý pôsobil v službách kráľovnej Alžbety, dcéry Žigmunda Luxemburského a vtedy už vdovy po kráľovi Albrechtovi Habsburskom. Ján Jiskra vtedy ovládal skoro celé stredné a väčšiu časť východného Slovenska, približne po riekou Laborec. Zo zemplínskych mestečiek ovládal napr. Humenné a Sečovce. Napokon v roku 1453 po nástupe Ladislava Pohrobka, syna Albrechta a Alžbety, na uhorský trón bol Ján Jiskra uhorským snemom zbavený všetkých funkcií a majetkov a dočasne opustil Uhorsko. Avšak už v roku 1454 bol povolán naspäť, aby skoncoval s bratrickmi, ktorí ovládali veľkú časť východného Slovenska.

Bratrické spoločenstvá, boli pôvodne tvorené najmä žoldniermi a potulnými vojenskými skupinami, ku ktorým sa postupne pridávalo aj miestne obyvateľstvo.

65 BÁRSONY, Michal. *Tradícia rómskych remesiel*. Bratislava : WSA, 1933, s. 13, 18; HABOVŠTIAK, Alojz. Hmotná kultúra stredovekých dedín vo svetle doterajšieho archeologického výskumu na Slovensku. In VONTORČÍK, Jozef (zost.). *Agrikultúra 10*. Nitra : Slovenské poľnohospodárske múzeum, 1971, s. 23-25; HABOVŠTIAK, Alojz. *Stredoveká dedina na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1985, s. 115-117; HORVÁTHOVÁ, Emília. *Cigáni na Slovensku. Historicko-etnografický náčrt*. Bratislava : SAV, 1964, s. 97, 99, 189-193; KRIŠTEK, Igor. Kováčske vyhne na Slovensku. In MLYNKA, Ladislav (zost.). *Výrobné a technické objekty v ľudovom staviteľstve*. Bratislava : Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti, 1988, s. 82-88; SLIVKA, Michal. Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku I. In *Historica Carpatica 9*. Košice : Východoslovenské múzeum, 1978, s. 238-245; SLIVKA, Michal. Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku III. In *Historica Carpatica 12*. Košice : Východoslovenské múzeum, 1981, s. 211-276; SMETÁNKA, Zdeněk. Hmotná kultúra. In SPUNAR, Pavel (zost.). *Kultúra stredoveku*. 2. vyd. Praha : Academia, 1995, s. 17-20; SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002, s. 194-195; ŠPIESZ, Anton. *Remeslo na Slovensku v období existencie cechov*. Bratislava : Historický ústav SAV, 1972, s. 277; VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život ve středověku*. 2. vyd. Brno : MOBA, 2014, s. 115-117.

V ich hnutí síce dožívalo husitské revolučné hnutie, avšak husitská vierouka a jej šírenie v ich prípade už zohrávala len veľmi malú úlohu. V prvom rade to boli žoldnieri, ktorí bojovali za každého, kto im zaplatil. Ak im došiel žold, tak prepadávali a okrádali bez rozdielu obchodníkov, mešťanov, duchovných a najmä poddaných, takže časom už mali poveseť lupičov a zbojníkov. Najväčší rozmach dosiahlo bratrické hnutie v rokoch 1453 – 1458, kedy sa k nim pridala veľká časť vojska Jána Jiskru po jeho odchode z Uhorska. Z pôvodného počtu asi 5 tisíc mužov sa ich počet zvýšil na 15 až 20 tisíc mužov. Ich najvyšším veliteľom bol Peter Aksamit z Košova. Bratřici si budovali stále poľné tábory, ktorých bolo dokopy 36. Na Zemplíne existovali bratrické poľné tábory dokázateľne napr. pri Sečovciach, Humennom a v Nižných Čabinách pri Medzilaborciach. Podľa niektorých bádateľov vraj bratřici obsadili aj hrad v Michalovciach. Jánovi Jiskrovi sa nepodarilo bratřikov poraziť a napokon sa k nim pridali. V roku 1458 zasadol na uhorský trón Matej Korvín, ktorý sa rozhodol s bratřikmi a Jánom Jiskrom nadobro skončiť. Touto úlohou poveril hornouhorskeho kapitána Sebastiána z Rozhanoviec, ktorý už v júni roku 1458 porazil časť bratřikov v bitke pri Blatnom Potoku (Sárospatak), kde padol aj Peter Aksamit spolu s asi 2000 bratřikmi. Avšak bratřici sa na území východného Slovenska udržali až do roku 1465, kedy sa odohrala ďalšia väčšia bitka pri Kapušanoch, v ktorej padlo tiež okolo 2000 bratřikov a zvyšok zajatých obesili. Boje proti bratřikom ešte pokračovali na strednom a západnom Slovensku až do roku 1467.⁶⁶

Kráľ Matej Korvín viedol dobyvačnú politiku, ktorá mala za následok nespokojnosť zo strany šľachty, čo napokon viedlo k povstaniu. Povstanie vypuklo v roku

66 BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 45–46; HOFFMANN, Ladislav. *Bratřici. Slavní protifeudální bojovníci 15. století. Příspěvek k dějinám husitství na Slovensku*. Praha : Naše vojsko, 1959, s. 39, 50-66; HOFFMANN, Ladislav. Husitské a bratrické revolučné hnutie v dejinách východného Slovenska. In SEDLÁK, Imrich (zost.). *Nové obzory 2*. Prešov – Bratislava : Vlastivedné múzeum – Osveta, 1960, s. 141-161; MARSINA, Richard. Vojenství na Slovensku v letech 1400 – 1526. In KLUČINA, Petr (zost.). *Vojenské dějiny Československa I. díl (do roku 1526)*. Praha : Naše Vojsko, 1985, s. 316-318, 335-339; MARSINA, Richard – RATKOŠ, Peter – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. Mocenské a triedne zápasy v 15. a na začiatku 16. storočia. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 402-415; MARSINA, Richard. Vojenstvo na Slovensku v rokoch 1400 – 1526. In KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSINA, Richard. *Vojenské dejiny Slovenska I. diel. Stručný náčrt do roku 1526*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 1993, s. 168-172; MIŠÍKOVÁ, Alena. Kaštieľ v Michalovciach do roku 1743. In DEMKO, Maroš – MOLNÁR, Martin (zost.). *Kaštieľ v Michalovciach*. Michalovce : Zemplínske múzeum, 2017, s. 18; RATKOŠ, Peter. Husitské revolučné hnutie a Slovensko. In MACEK, Josef (zost.). *Mezinárodní ohlas husitství*. Praha : ČSAV, 1958, s. 41-48; SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2004, s. 193-206; SEGEŠ, Vladimír. Prvé poldstoročie v Európe. Stredoveké Uhorsko 1000 – 1526. In KÓNYA, Peter (ed.). *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 128-140, 150-151; SEGEŠ, Vladimír. Búrlivý neskorý stredovek 1387 – 1526. In SEGEŠ, Vladimír (ed.). *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov*. Praha – Bratislava : Ottovo nakladateľství – Vojenský historický ústav, 2015, s. 79-93; SIRMAJ, Anton zo Sirmy. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej*. ČURMOVÁ, Viera (zost.). Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2004, s. 151-158. Preklad: SLANINKA, Martin.

1471 a na jeho čele stál ostrihomský arcibiskup Ján Vitéz zo Sredny. Medzi povstalcami boli aj východoslovenskí magnáti Peréniovci a Rozgoniovci. Povstalci ponúkli uhorskú korunu poľskému princovi Kazimírovi Jagelovskému, ktorý sa začiatkom októbra 1471 vypravil na čele asi 12 tisícového poľského vojska do Uhorska. Avšak toto poľské ťaženie bolo neúspešné a v roku 1473 nasledoval druhý vpád poľských vojsk najmä na územie Zemplínskej stolice. Poľské vojská dobyli Stropkov, Humenné, Michalovce a tiež aj hrad vo Vinnom. Na ťažení proti poľským vojskám rabujúcim najmä severnú polovicu Zemplínskej stolice sa osobne zúčastnil aj kráľ Matej Korvín.⁶⁷ Humanistický autor Antonio Bonfini, ktorý bol dvorným dejepiscom Mateja Korvína, spomína vo svojom diele *Dekády uhorských dejín*⁶⁸ aj poľnú pevnosť, ktorú si poľskí vojaci vybudovali pri Michalovciach. Existencia tejto pevnosti však dodnes nebola archeologicky a ani iným písomným prameňom potvrdená. Pravdepodobnejšie je, že poľské vojenské jednotky okupovali len vodný hrad v Michalovciach (dnešný kaštieľ) a hrad vo Vinnom. Obliehanie michalovského hradu, resp. kaštieľa uhorským vojskom spomína vo svojom diele aj Anton Sirmaj.⁶⁹ Po oslobodení Michaloviec sa Matej Korvín so svojím vojskom vydal oslobodiť Humenné, pričom s veľkou pravdepodobnosťou tiahol aj cez Petrovce, keďže Matej Bel a aj Anton Sirmaj vo svojich dielach píšú o tom ako kráľ Matej Korvín raňajkoval v Nacinej Vsi. Počas tejto návštevy kráľ potvrdil a tiež udelil nové majetky šľachticom z Nacinej

-
- 67 BODNÁROVÁ, Miloslava. Michalovce v stredoveku. In SEKELA, Vladimír – JÁGER, Mikuláš (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice – Michalovce : TypoPress – Mestský úrad, 2007, s. 46; MARSINA, Richard. Vojenství na Slovensku v letech 1400 – 1526. In KLUČINA, Petr (zost.). *Vojenské dějiny Československa I. díl (do roku 1526)*. Praha : Naše Vojsko, 1985, s. 339; MARSINA, Richard – RATKOŠ, Peter – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. Mocenské a triedne zápasy v 15. a na začiatku 16. storočia. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 416-417; MARSINA, Richard. Vojenstvo na Slovensku v rokoch 1400 – 1526. In KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSINA, Richard. *Vojenské dejiny Slovenska I. diel. Stručný náčrt do roku 1526*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 1993, s. 172; MIŠÍKOVÁ, Alena. Kaštieľ v Michalovciach do roku 1743. In DEMKO, Maroš – MOLNÁR, Martin (zost.). *Kaštieľ v Michalovciach*. Michalovce : Zemplínske múzeum, 2017, s. 18; SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2004, s. 207-211; SEGEŠ, Vladimír. Prvé poltísícročie v Európe. Stredoveké Uhorsko 1000 – 1526. In KÓNYA, Peter (ed.). *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 152-153; SEGEŠ, Vladimír. Búrlivý neskorý stredovek 1387 – 1526. In SEGEŠ, Vladimír (ed.). *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov*. Praha – Bratislava : Ottovo nakladateľství – Vojenský historický ústav, 2015, s. 95-96; ULIČNÝ, Ferdinand. Poľské vojenské vpády na Slovensko v druhej polovici 15. storočia. In *Historické štúdie XV*. Bratislava : SAV, 1970, s. 253-256.
- 68 SEGEŠ, Vladimír. Dekády uhorských dejín Antonia Bonfiniho. In MARSINA, Richard – DVOŘÁK, Pavel (eds.). *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. Pod osmanskou hrozbou. Osudy Slovenska od Albrechta Habsburského do tragickej bitky pri Moháči v roku 1526 s príhliadnutím na začiatky renesancie v čase vlády Mateja Korvína*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2004, s. 242-243.
- 69 SIRMAJ, Anton zo Sirmy. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej*. ČURMOVÁ, Viera (zost.). Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2004, s. 161. Preklad: SLANINKA, Martin.

Vsi – Natafalušiovcom, medzi ktorými boli aj Petrovce.⁷⁰ V poslednej štvrtine 15. storočia sa teda zmenili majetkové pomery v Petrovciach a dedinu už nevlastnili šľachtici z Michaloviec. Petrovce však Natafalušiovcom patrili len do roku 1494, kedy ich získali Erdődiovci a koncom 16. storočia už mali svoje majetkové podiely v Petrovciach opäť viacerí šľachtici z Michaloviec.⁷¹

Po roku 1514 sa rapídne zhoršilo postavenie všetkých poddaných v celom Uhorsku. Dôvodom bolo dovtedy najväčšie protifeudálne sedliacke povstanie v uhorských dejinách, známe tiež ako Dóžovo povstanie pomenované podľa jeho vodcu Juraja Dóžu. Toto povstanie vzniklo z neúspešnej križiackej výpravy proti Osmanskej ríši iniciovanej ostrihomským arcibiskupom Tomášom Bakócom. V máji roku 1514 sa pri Budíne zhromaždilo asi 40 tisíc roľníkov, remeselníkov, chudobných obyvateľov miest, študentov, drobných zemanov a kňazov z celého Uhorska. Avšak vyššia uhorská šľachta neprejavila záujem o túto križiacku výpravu, a keď arcibiskup vydal nariadenie, aby sa nedostatočne vyzbrojené a vycvičené križiacke vojsko vydalo na pochod proti Osmanom, narazil na silný odpor. Križiaci boli presvedčení, že ich šľachta zradila a postavili sa proti nim. Povstalecké vojsko ovládlo väčšinu uhorskej nížiny a tiež časť Sedmohradska. Uhorská šľachta už 15. júla porazila väčšinu povstaleckého vojska v bitke pri Temešvári a povstanie bolo následne krvavo potlačené v celej krajine. Vodcu povstania Juraja Dóžu následne popravili mimoriadne krutým spôsobom. Posadili ho na rozžeravený železný trón a na hlavu mu nasadili rozžeravenú železnú korunu, čiže ho doslova zaživa upiekli. Aby toho nebolo málo, tak jeho najbližší spolubojovníci z neho museli ešte zaživa trhať zubami mäso. Desiatky tisíc povstalcov bolo obesných a pozabíjaných. Aj keď sa Dóžovo povstanie priamo nedotklo územia Slovenska, tak dôsledkom povstania pre všetkých poddaných v celom Uhorsku bolo ich znevoľnenie a pripútanie k pôde „na večné časy“. Poddaní sa už teda nemohli slobodne sťahovať z majetku jedného zemepána na majetok iného a dedične boli pripútaní k pôde, na ktorej dovtedy hospodárili. To bolo uzákonené 18. októbra 1514 a následne aj kodifikované v tzv. *Tripartite*, čo bol zákonník uhorského zvykového práva a s malými zmenami platil až do roku 1848. Jeho autorom bol Štefan Werbőczy.⁷² Následne sa začali zvyšovať aj feudálne dávky

70 BEL, Matej. *Zemplínska stolica*. Bratislava : Zemplínsky valal, 2000, s. 175. Preklad: SLANINKA, Martin. SIRMAJ, Anton zo Sirmy. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej II. diel. dodatok § 175 – § 638*. ČURMOVÁ, Viera (zost.). Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2009, s. 171. Preklad: SLANINKA, Martin.

71 BOROVSZKY, Samu (szerk.). *Magyarország vármegyéi és városai – Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely r. t. város*. Budapest : 1905, s. 101.

72 FRIMMOVÁ, Eva. *Rok 1515 v premenách času (na pozadí Bartoliniho diela Odeporicon)*. Bratislava : Post Scriptum – Historický ústav SAV – Libri historiae, 2015, s. 26, 40, 160-168; MARSINA, Richard. *Vojenství na Slovensku v letech 1400 – 1526*. In KLUČINA, Petr (zost.). *Vojenské dějiny Československa I. díl (do roku 1526)*. Praha : Naše Vojsko, 1985, s. 339-340; MARSINA, Richard – RATKOŠ, Peter – SOPKO, Július – VOZÁR, Jozef. *Mocenské a triedne zápasy v 15. a na začiatku 16. storočia*. In MARSINA, Richard (zost.). *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava : VEDA, 1986, s. 418-423; MARSINA, Richard. *Vojenstvo na Slovensku v rokoch 1400 – 1526*. In KLEIN, Bohuš – RUTTKAY, Alexander – MARSINA, Richard. *Vojenské dejiny Slovenska I. diel. Stručný náčrt do roku 1526*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 1993, s. 172; SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldnierstvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom*

a tiež robotné povinnosti poddaných voči zemepánom. Toto zvyšovanie feudálnej renty a pripútanie poddaných k pôde sa samozrejme týkalo aj obyvateľov Petroviac.

Od roku 1514 tak okrem dovtedajšieho zemepanského deviatku museli poddaní platiť svojmu zemepánovi každoročne jeden zlatý od sedliackej domácnosti. Túto peňažnú dávku poddaní splácali v dvoch termínoch na sviatok Juraja (24. apríl) a Michala (29. september) po 50 denárov. Zvýšili sa aj naturálne dávky a okrem dovtedy odovzdávaných naturálií boli poddaní povinní odvádzať zemepánovi ešte každý mesiac jednu sliepku, na Martina (11. november) a na Turíce jednu hus, a každých 10 sedliackych domácností malo spolu na Vianoce odovzdať jedno prasa. Zároveň ešte musel z každej domácnosti jeden človek povinne pracovať jeden deň v týždni (52 dní ročne) na zemepanskom poli, vinici alebo inde, už podľa potrieb zemepána.⁷³

Deň 29. august 1526 predstavuje základný chronologický medzník v našich dejinách, ktorým sa v modernej historickej vede oficiálne končí obdobie stredoveku a začína sa obdobie raného novoveku v Uhorsku, a teda aj na Slovensku. V tento deň sa pre Uhorsko odohrala tragická bitka pri Moháči, v ktorej bolo tureckým vojskom na hlavu porazené uhorské vojsko. V tejto bitke padlo na strane Uhorska okolo 15 000 mužov, 28 vysoko postavených šľachticov, obidvaja arcibiskupi, 5 biskupov a tesne po bitke zahynul na úteku aj uhorský kráľ Ľudovít II. Začala sa písať nová epocha v uhorských a tiež v slovenských dejinách. Veľké zmeny ukončujúce stredovek sa začali pomaly prejavovať už v druhej polovici 15. storočia. Medzi ne patrilo najmä postupné prenikanie a presadzovanie sa renesancie v umení a humanizmu v myslení. Od roku 1517 sa z nemeckých krajín začala rýchlo rozširovať reformácia, ktorej výsledkom neboli len veľké konfesijné zmeny v Uhorsku, ale značne ovplyvnila aj budúci politický vývoj krajiny. Veľké zmeny nastali na prelome 15. a 16. storočia aj z celosvetového hľadiska, na čom mali zásluhu v prvom rade veľké zemepisné objavy. Samozrejme, že vtedajší ľudia nevedeli a ani nemohli vedieť, že v budúcnosti bude bitka pri Moháči znamenať jeden z najdôležitejších historických medzníkov v našich národných dejinách. A aj keď niektorí súveklí učitelia možno vnímali tieto udalosti ako počiatky novej epochy, tak obyčajný roľník žijúci v Petrovcích sa o nich možno tak skoro ani nedozvedel. A keď sa už o nich predsa len dozvedel, tak ho zrejme až tak veľmi ani nezaujímali, keďže pre jeho vnímanie išlo o príliš vzdialený svet a príliš vzdialené udalosti. On mal svoje vlastné starosti spojené najmä s každodenným prežitím.

na Slovensko. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2004, s. 211-213; SEGEŠ, Vladimír. Prvé poltisícročie v Európe. Stredoveké Uhorsko 1000 – 1526. In KÓNYA, Peter (ed.). *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 159, 161-162; SEGEŠ, Vladimír. Búrlivý neskorý stredovek 1387 – 1526. In SEGEŠ, Vladimír (ed.). *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov*. Praha – Bratislava : Ottovo nakladateľství – Vojenský historický ústav, 2015, s. 96-99; ULÍČNÝ, Ferdinand. Poľské vojenské vpády na Slovensko v druhej polovici 15. storočia. In *Historické štúdie XV*. Bratislava : SAV, 1970, s. 257-261.

73 RATKOŠ, Peter. O vývine feudálnej renty na Slovensku. In *Historický časopis*, roč. 9, 1961, č. 3, s. 372; ULÍČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, s. 687-688.